

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ
ΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία
« Οι στάσεις των ομιλητών απέναντι στο ικαριακό ιδίωμα »

Νικολέττα Γαβριελάτου

Επιβλέπων Καθηγητής

Ασημάκης Φλιάτουρας

Αθήνα, Ιανουάριος 2025

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή/φοιτήτριας (Γαβριελάτου Νικολέττας) που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

« Οι στάσεις των ομιλητών απέναντι στο ικαριακό
ιδίωμα »

Νικολέττα Γαβριελάτου

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Ασημάκης Φλιάτουρας

ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Γεωργία Κατσούδα

ΕΑΠ

Αθήνα, Ιανουάριος 2025

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στους γονείς μου που με υποστήριξαν ολόψυχα καθ' όλη την διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών μου, όπως επίσης και το στενό φιλικό μου περιβάλλον που με στήριξε και μου συμπαραστάθηκε το διάστημα της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας. Ακόμα, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συμμετείχαν στην έρευνα μου και βοήθησαν με την συμμετοχή τους στην ολοκλήρωσή της. Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω την ειλικρινή μου ευγνωμοσύνη στον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Ασημάκη Φλιάτουρα, που παρ' όλες τις δυσκολίες που προέκυψαν ήταν εκεί, να με καθοδηγήσει σε κάθε βήμα και να με συμβουλέψει ώστε να πραγματοποιήσω και να ολοκληρώσω την διπλωματική μου εργασία.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία ασχολείται με το ικαριακό ιδίωμα και τις στάσεις που διαμορφώνονται τόσο από τους ομιλητές του όσο και από μη διαλεκτοφώνους απέναντι σε αυτό. Επίσης, θα εξεταστεί κατά πόσο οι στάσεις αυτές επηρεάζονται από το σημειωτικό σύστημα του νησιού. Αρχικά, θα γίνει μια συνοπτική παρουσίαση της σχετικής διαλεκτολογικής ορολογίας ενώ στην συνέχεια θα παρουσιαστεί το ικαριακό ιδίωμα και τα χαρακτηριστικά του. Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν βιβλιογραφικά οι στάσεις που διαμορφώνονται απέναντι στην γλώσσα και τις νεοελληνικές διαλέκτους όπως και από ποιους σημειωτικούς παράγοντες μπορεί να επηρεάζονται. Τέλος, θα παρουσιαστεί η μεθοδολογία της έρευνας που έγινε για την εκπόνηση αυτής της εργασίας και θα γίνει παράθεση των αποτελεσμάτων της. Σημαντικό ερευνητικό κομμάτι της εργασίας αποτελεί η σύνδεση των στάσεων απέναντι σε μια διάλεκτο σε σχέση με το σημειωτικό σύστημα της γεωγραφικής της προέλευσης.

Λέξεις- κλειδιά

Ιδίωμα, Ικαρία, γλωσσικές στάσεις, σημειωτικό σύστημα, αυτοαξιολόγηση, ετεροαξιολόγηση

“ The attitudes of the speakers towards the dialect of Ikaria”

Nikoletta Gavrielatou

Abstract

This study explores the Ikarian dialect and the attitudes formed towards it by both its speakers and non-dialect speakers. It also examines whether these attitudes are influenced by the semiotic system of the island. Initially, a brief presentation of the main dialectal terminology will be provided, followed by an introduction to the Ikarian dialect and the main phenomena from all levels of linguistic analysis. Subsequently, the study will present a literature review on the attitudes towards language and Modern Greek dialects, as well as the semiotic factors that may influence these attitudes. Finally, the research methodology employed for this study will be outlined, and its findings will be presented. A significant research focus of this work is the connection between attitudes towards a dialect and the semiotic system of its geographic origin.

Keywords

Dialect, Ikaria, linguistic attitudes, semiotic system, self-assessment, hetero-assessment

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη	vi
Abstract.....	vii
Εισαγωγή	1
Α' ΜΕΡΟΣ.....	3
Ενότητα 1 ^η : Το γλωσσικό σύστημα. Αποσαφήνιση ορολογίας.....	3
1.1. Γλωσσική Ποικιλότητα.....	4
1.2. Γεωγραφική Ποικιλότητα	7
1.2.1 Διάλεκτος και Ιδίωμα	9
1.2.2. Η σχέση της Κοινής Νεοελληνικής και των νεοελληνικών διαλέκτων.....	10
1.3. Ισότητα γλωσσικών συστημάτων και ποικιλιών	13
Β' ΜΕΡΟΣ.....	14
Ενότητα 2: Το γλωσσικό ιδίωμα της Ικαρίας	14
2.1. Φωνολογικά χαρακτηριστικά του ικαριακού ιδιώματος	15
2.2. Μορφολογικά και συντακτικά χαρακτηριστικά του ικαριακού ιδιώματος.	16
2.3. Το λεξιλόγιο του ικαριακού ιδιώματος.....	16
Ενότητα 3 ^η : Γλωσσικές Στάσεις	17
3.1. Γλωσσικές στάσεις απέναντι στις νεοελληνικές διαλέκτους.....	19
3.2. Οι στάσεις των Ελλήνων διαλεκτοφώνων ομιλητών απέναντι στο τοπικό τους ιδίωμα. Μια συγκριτική θεώρηση.....	20
Ενότητα 4 ^η : Το σημειωτικό σύστημα. Αποσαφήνιση ορολογίας.....	23
4.1. Το σημειωτικό σύστημα της Ικαρίας.....	24
4.2. Η σχέση του σημειωτικού συστήματος της Ικαρίας και του ιδιώματος της.....	28
Ενότητα 5 ^η : Η έρευνα.....	29
5.1. Ο σκοπός και τα ερωτήματα της έρευνας.....	29
5.2. Ο σχεδιασμός και τα μεθοδολογικά εργαλεία της έρευνας.	30
5.3. Συλλογή δεδομένων.....	31
Ενότητα 6 ^η : Ανάλυση του ερωτηματολογίου	32
6.1. Δημογραφικά στοιχεία.....	32
6.2. Οι στάσεις των ομιλητών.....	34
6.3. Η σύνδεση του ικαριακού ιδιώματος με το σημειωτικό σύστημα του νησιού. ...	39
6.4. Σχολιασμός απαντήσεων ερωτηματολογίου.....	46
6.4.1. Τα δημογραφικά στοιχεία.....	46

6.4.2. Οι στάσεις των ομιλητών.	47
6.4.3. Η σύνδεση του ικαριακού ιδιώματος με το σημειωτικό σύστημα του νησιού.	48
Ενότητα 7 ^η : Συμπεράσματα.....	50
Βιβλιογραφικές αναφορές	53
Παράρτημα	57

Εισαγωγή

Οι άνθρωποι προκειμένου να επικοινωνήσουν χρησιμοποιούν την γλώσσα. Ένα σύστημα λεκτικών σημείων που τους βοηθά να μεταδίδουν τα μηνύματα τους. Κάθε άτομο ωστόσο χρησιμοποιεί την γλώσσα με τον δικό του τρόπο. Οι διαφορετικές χρήσεις μιας γλώσσας σχηματίζουν έτσι την ιδιόλεκτο του κάθε ανθρώπου, μπορούν να αφορούν κάποια ή όλα τα στοιχεία της γλωσσικής ανάλυσης και ταξινομούνται σε κοινωνικές ή γεωγραφικές ποικιλίες (Δελβερούδη, 2001α)

Η ελληνική γλώσσα από την αρχαιότητα διαθέτει πλήθος γεωγραφικών ποικιλιών εξαιτίας της γεωγραφικής της ιδιομορφίας και των κοινωνικών δομών της (Παντελίδης Ν. , 2007). Ως επί το πλείστον οι γεωγραφικές ποικιλίες θεωρούνται απόκλιση από την κοινή νεοελληνική γλώσσα που ομιλείται στα αστικά κέντρα και αντιμετωπίζονται ως «κατώτερες» ή τείνουν τα εξαφανιστούν. Οι παραπάνω γλωσσολογικοί όροι και θέματα θα αναλυθούν διεξοδικά στο πρώτο μέρος της εργασίας μέσα από επισκόπηση της βιβλιογραφίας.

Προχωρώντας , η παρούσα διπλωματική εργασία μελετά το ιδίωμα του νησιού της Ικαρίας και τις στάσεις των ομιλητών απέναντι σε αυτό ενώ ταυτόχρονα διερευνά αν οι στάσεις αυτές επηρεάζονται από το σύγχρονο σημειωτικό σύστημα του νησιού. Στο δεύτερο μέρος της εργασίας θα γίνει η ανάλυση του ικαριακού ιδιώματος στα φωνολογικά, μορφολογικά και συντακτικά χαρακτηριστικά του και θα αναλυθεί το λεξιλόγιό του. Στην συνέχεια, θα αναλυθούν βιβλιογραφικά οι στάσεις που διαμορφώνονται απέναντι στις νεοελληνικές διαλέκτους και πιο συγκεκριμένα απέναντι στο ικαριακό ιδίωμα ενώ θα ερευνηθεί και η σύνδεση των στάσεων αυτών σε σχέση με τα σημειωτικά συστήματα της γεωγραφικής καταγωγής των νεοελληνικών διαλέκτων.

Στα επόμενα κεφάλαια παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της διπλωματικής εργασίας. Πρόκειται για ερωτηματολόγιο που διαμοιράστηκε διαδικτυακά μέσω της πλατφόρμας Google Forms, έτσι ώστε να παρθεί δείγμα από διαφορετικές ηλικιακές ομάδες και από άτομα διαφορετικών τόπων καταγωγής και μορφωτικού επιπέδου πέραν από τους ντόπιους ομιλητές του ικαριακού ιδιώματος.

Το τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας αφορά την παρουσίαση και ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας. Εκτός από ομιλητές του ικαριακού ιδιώματος συμμετείχαν άτομα από αστικά κέντρα και διαλεκτοφώνοι διάφορων τόπων καταγωγής έτσι ώστε να γίνει ετεροαξιολόγηση του ικαριακού ιδιώματος και να ερευνηθεί αν οι στάσεις απέναντί του διαμορφώνονται και βάσει του σημειωτικού συστήματός του νησιού. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι απόψεις δίστανται σχετικά με την σύνδεσή της προτίμησής του ιδιώματος με το συνολικό σημειωτικό σύστημα του νησιού, παρόλα αυτά η στάση απέναντι στις νεοελληνικές διαλέκτους είναι θετική.

Τέλος παρουσιάζονται τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα που απορρέουν από όλα τα παραπάνω κεφάλαια.

Στόχος της παρούσας εργασίας τέθηκε η διερεύνηση των στάσεων απέναντι στα ιδιώματα, και συγκεκριμένα το ικαριακό, και στο πως αυτές διαμορφώνονται από το σημειωτικό σύστημα των εκάστοτε γεωγραφικών περιοχών.

Α' ΜΕΡΟΣ

Ενότητα 1^η : Το γλωσσικό σύστημα. Αποσαφήνιση ορολογίας.

Η επιστήμη της Γλωσσολογίας είναι η βασική επιστήμη που επικεντρώνεται στην ανάλυση της γλώσσας. Στόχοι της είναι η μελέτη της δομής της γλώσσας και της χρήσης της μέσα από την συλλογή δεδομένων, την δοκιμή υποθέσεων και την διατύπωση θεωριών (Ξυδόπουλος Γ. , 2006).

Η γλώσσα είναι αποκλειστικά ένα ανθρώπινο χαρακτηριστικό που διαφοροποιεί τον άνθρωπο από τα υπόλοιπα έμβια όντα. Ένας άνθρωπος μπορεί να κατακτήσει την γλωσσική ικανότητα χωρίς να την διδαχθεί και να την συνειδητοποιήσει, μέσα από τα γλωσσικά «εισαγόμενα» που δέχεται αποσπασματικά από την παιδική ηλικία (Ξυδόπουλος, Αναγνωστοπούλου, Γούτσος, Χατζησαββίδης, & Τσάκωνα, 2013).

Ο ορισμός της γλώσσας ωστόσο αποτελεί καίριο ζήτημα αποσαφήνισης. Ανά τα χρόνια έχουν δοθεί πολλοί ορισμοί για την γλώσσα, με σκοπό να περιγράψουν το όργανο επικοινωνίας των μελών μιας κοινότητας. Εφόσον τα άτομα μπορούν να επικοινωνήσουν μέσω της γλώσσας, σε προφορικό και γραπτό επίπεδο, η γλώσσα αποτελεί ένα σύστημα επικοινωνίας (Warburton, 1992, σ. 24). Το σύστημα αυτό μπορεί να διχοτομηθεί σε λόγο και ομιλία. Ο λόγος αναφέρεται στο σύστημα επικοινωνίας που διαθέτουν τα μέλη μιας κοινότητας και με αυτό μπορούν να επικοινωνήσουν μηνύματα, ενώ η ομιλία είναι τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που διαθέτουν οι ομιλητές σε συγκεκριμένο χωροχρόνο (Warburton, 1992, σ. 31).

Για να επιτευχθεί η γλωσσική επικοινωνία χρειάζονται δύο μέλη, ο πομπός και ο δέκτης, οι οποίοι γνωρίζουν τον ίδιο γλωσσικό κώδικα και μπορούν να ανταλλάξουν μηνύματα. Τα μηνύματα, οι γλωσσικές πράξεις, που μπορούν να επικοινωνηθούν είναι πάρα πολλά και μπορούν να ερμηνευτούν με πολλούς τρόπους ωστόσο οι ομιλητές διαθέτουν μηχανισμούς που μπορούν να αποκωδικοποιήσουν την εκάστοτε λειτουργία της γλώσσας (Γούτσος, 2012).

Πολλές γλώσσες έχουν αναπτύξει ένα σύστημα οπτικών συμβόλων για να αναπαριστούν τα μηνύματα που θέλουν να επικοινωνήσουν σε οποιονδήποτε χρόνο και χώρο με απόλυτη ακρίβεια. Αυτό το σύστημα ονομάζεται γραφή και έχει έναν απόλυτα συμβατικό χαρακτήρα καθώς είναι αντικείμενο ειδικής εκμάθησης. Η γραφή δεν κατακτάται άμεσα και φυσικά όπως η γλώσσα, έτσι αυτά τα δύο συστήματα δεν

μπορούν να ταυτιστούν. Κάποιος μπορεί να είναι επαρκής ομιλητής μιας γλώσσας αλλά αναλφάβητος αν δεν έχει γνώσεις της γραφής της γλώσσας αυτής (Παπαναστασίου Γ.).

Όπως όλα τα πράγματα στον φυσικό κόσμο έτσι και η γλώσσα υφίσταται συνεχείς αλλαγές μέσα στο πέρασμα του χρόνου (Καράντζολα & Φλιάτουρας, 2004). Οι αλλαγές αυτές συμβαίνουν φυσικά και αναπόφευκτα εξαιτίας ψυχολογικών και κοινωνικών παραγόντων όπως και πολυδιάστατων χαρακτηριστικών της κάθε γλώσσας και δεν μπορούν να ταξινομηθούν σε καλές και κακές, όσο και αν διαχρονικά οι ομιλητές νιώθουν ότι κάθε γλώσσα χρειάζεται μια πάγια και ορθή μορφή. Οποιαδήποτε προσπάθεια κρίσης των αλλαγών που συμβαίνουν σε μια γλώσσα είναι αυθαίρετη, στερεοτυπική και προϊόν προκατάληψης καθώς δεν υπάρχει ούτε ορισμός ούτε κριτήριο για την πρόοδο ή την παρακμή μιας γλώσσας (Aitchison, 2012). Οι γλωσσικές αλλαγές που συμβαίνουν ανά τα χρόνια, έχουν ως στόχο την αποτελεσματικότερη επικοινωνία των μελών μιας κοινωνίας καθώς οι ανάγκες και οι ιδέες τους αλλάζουν και προοδεύουν, διασφαλίζοντας έτσι την συνέχιση της ύπαρξης της γλώσσας. Μέσα από την αλλαγή και την αλλοίωση που προκαλείται από την χρήση της, η γλώσσα καταφέρνει φυσικά και ανεπιτήδευτα να διατηρείται και να εξυπηρετεί τις ανάγκες των ομιλητών της (Χάρης, 2001).

Οι γλωσσικές αλλαγές συμβαίνουν αργά και είναι δύσκολο να παρατηρηθούν στην καθημερινότητα (Καράντζολα & Φλιάτουρας, 2004). Ωστόσο, κατά την καθημερινή επικοινωνία μεταξύ των ομιλητών μιας γλώσσας παρατηρείται χρήση διαφορετικών χαρακτηριστικών της και αλλαγή του τρόπου χρήσης της από άτομο σε άτομο.

Η μελέτη των αλλαγών και των διαφορών μας στα γλωσσικά στοιχεία, τονίζει και παρουσιάζει την δυναμική φύση που έχουν τα μοτίβα της γλώσσας (Wolfram, 2003).

1.1. Γλωσσική Ποικιλότητα

Πιο συγκεκριμένα η Κοινωνιογλωσσολογία μελετά την σχέση της γλώσσας και της κοινωνίας και προσπαθεί να εξηγήσει τους λόγους για τους οποίους οι ομιλητές μιλούν διαφορετικά. Η γλωσσική ποικιλότητα δίνει πολλές πληροφορίες σχετικά με την λειτουργία μιας γλώσσας ανάλογα με την περίσταση που

χρησιμοποιείται και τους συμμετέχοντες, την κοινωνία στην οποία ομιλείται και την κοινωνική ταυτότητα των ομιλητών (Holmes, 2016).

Γλωσσική διαφοροποίηση μιας γλώσσας παρατηρείται σε όλα τα επίπεδα ανάλυσής της (φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη, λεξιλόγιο) και οι κοινωνιογλωσσολόγοι προκειμένου να αναφερθούν σε οποιαδήποτε σύνολο γλωσσικών τύπων που επιλέγονται από έναν ομιλητή και συνδέονται με κοινωνικούς παράγοντες όρισαν αυτή την διαφοροποίηση της γλώσσας ως γλωσσική ποικιλία.

Πιο συγκεκριμένα, ο ευρύς όρος της γλωσσικής ποικιλίας αναφέρεται στις διαφορετικές προφορές, γλωσσικά ύφη, διαφορετικές διαλέκτους και γλώσσες που εμφανίζουν διαφορές ένεκα κοινωνικών λόγων (Holmes, 2016). Οι άνθρωποι μπορεί να επιλέγουν άλλη προφορά, λεξιλόγιο, γραμματική και ύφος γλώσσας ακόμα και διαφορετικές διαλέκτους της ίδιας γλώσσας για να δηλώσουν κάτι ανάλογο με την περίπτωση της επικοινωνίας στην οποία βρίσκονται κάθε στιγμή. Η επιλογή και η χρήση των διαφορετικών μορφών μιας γλώσσας διαμορφώνει το γλωσσικό ρεπερτόριο των ομιλητών, το οποίο κατακτάται με ελάχιστη συνειδητή προσπάθεια. Οι επίσημες ποικιλίες που διαθέτουν και γραπτή μορφή προϋποθέτουν περισσότερη συνειδητή διαδικασία μάθησης (Holmes, 2016).

Οι προσωπικές επιλογές του κάθε χρήστη, όπως και ο τρόπος γραφής του, διαμορφώνουν τα χαρακτηριστικά της ιδιολέκτου του (Δελβερούδη, 2001α). Όχι μόνον οι επιλογές αυτές αλλά ακόμα και η κατασκευή των φωνητικών του οργάνων μπορεί να καθορίζουν τις ιδιαιτερότητες της προφοράς του. Έτσι καθίσταται για ακόμη μια φορά φανερό πως όλοι οι ομιλητές ακόμα και της ίδιας γλώσσας διαθέτουν άκρως προσωπικό τρόπο να μιλούν την γλώσσα τους.

Ορισμένα από τα χαρακτηριστικά μιας ιδιολέκτου μπορεί να είναι κοινά και σε άλλους ομιλητές. Αυτό δίνει την δυνατότητα να γίνει μια ταξινόμηση των γλωσσικών ποικιλιών μιας γλώσσας. Αυτή η ταξινόμηση μπορεί να γίνει είτε βάσει της κοινωνικής ομάδας στην οποία παρουσιάζονται τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά είτε σύμφωνα με την γεωγραφική περιοχή που εμφανίζεται μια γλωσσική ποικιλία. Ωστόσο, κάθε προσπάθεια περιγραφής είναι απόλυτα τεχνητή καθώς στην πραγματικότητα όλες οι ιδιόλεκτοι διαθέτουν τα στοιχεία εκείνα που συνδιαμορφώνουν τελικά την γλώσσα ως ολότητα (Δελβερούδη, 2001α).

Οι κοινωνικές ομάδες στις οποίες εμφανίζεται μια γλωσσική ποικιλία μπορεί να αντικατοπτρίζουν την κοινωνική θέση των ομιλητών (κοινωνικό- οικονομική

θέση, συνθηματικές γλώσσες ή αντιγλώσσες ομάδων του περιθωρίου), την ηλικία τους (όπως για παράδειγμα η γλώσσα των νέων), το φύλο, το επάγγελμα και τον βαθμό μόρφωσής τους. Γενικότερα, η ταξινόμηση μιας κοινωνικής γλωσσικής ποικιλίας διαμορφώνεται ανάλογα με τι ορίζεται ως κοινωνική ομάδα (Δελβερούδη, 2001α). Μέσα από την χρήση της κοινωνιολέκτου της ομάδας, τα άτομα αυτοπροσδιορίζονται ως μέλη της και αναγνωρίζονται από αυτή (Κανάκης, 2012).

Οι κοινωνιόλεκτοι, εκτός από την κατανομή τους βάσει της κοινωνικής ομάδας στην οποία χρησιμοποιούνται μπορούν να ταξινομηθούν και με βάση την χρήση τους (Κανάκης, 2012). Σε συγκεκριμένες κοινωνικές περιστάσεις οι ομιλητές χρησιμοποιούν συγκεκριμένα επίπεδα ύφους, λεξιλόγιο και γενικότερα οργάνωση του λόγου τους. Τέτοιες περιστάσεις μπορεί να αφορούν παιγνιώδεις χρήσεις της γλώσσας ή επίσημες και επιστημονικές περιστάσεις όπου χρησιμοποιούνται ειδικές γλώσσες επιστημών.

Όλες οι κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες εντοπίζονται και περιγράφονται έχοντας ως γνώμονα την κοινή διάλεκτο. Η κοινή διάλεκτος είναι η μορφή της γλώσσας που χρησιμοποιείται συνήθως από αστούς μορφωμένους ενήλικες και διαφοροποιείται ελάχιστα στα επίπεδα ανάλυσής της από ομιλητή σε ομιλητή. Μπορεί να συμπίπτει με την καθιερωμένη ή επίσημη γλώσσα και είναι μέσω της υποχρεωτικής εκπαίδευσης κτήμα όλων (Δελβερούδη, 2001α).

Οι γλωσσικές ποικιλίες που ταξινομούνται σύμφωνα με τον τόπο στον οποίο εμφανίζονται, χωρίζονται στις διαλέκτους και τα τοπικά ιδιώματα μιας γλώσσας. Τα τοπικά ιδιώματα αφορούν ποικιλίες με μικρό αριθμό διαφοροποιήσεων συνήθως σε επίπεδο φωνητικής και λεξιλογίου ενώ οι διάλεκτοι διαθέτουν μεγαλύτερο αριθμό διαφορετικών χαρακτηριστικών (Δελβερούδη, 2001α).

Και στις γεωγραφικές τοπικές ποικιλίες ο βαθμός της διαφοροποίησης τους ορίζεται σύμφωνα με την γεωγραφική απόσταση ή απομόνωση του τόπου από την κοινή διάλεκτο που αναφέρθηκε παραπάνω. Συνήθως γεωγραφικές ποικιλίες και κοινή διάλεκτος χρησιμοποιούνται παράλληλα από τους ομιλητές για να επιτευχθεί η επικοινωνία τους με ομιλητές διαφορετικής γεωγραφικής προέλευσης (Δελβερούδη, 2001α).

Γεωγραφικές διαφοροποιήσεις παρατηρούνται σε όλες τις γλώσσες από την αρχαιότητα για αυτό και είναι το πιο διεξοδικά μελετημένο είδος γλωσσικής

ποικιλίας από την επιστήμη της Διαλεκτολογίας (Δελβερούδη, 2001α). Αυτό το είδος γλωσσικής ποικιλίας θα αναλυθεί διεξοδικότερα στην συνέχεια της εργασίας.

1.2. Γεωγραφική Ποικιλότητα

Τα όρια που διαχωρίζουν τις γεωγραφικές από τις κοινωνικές ποικιλίες δεν είναι εντελώς ευδιάκριτα και η διάκριση που γίνεται είναι σχετική και όχι απόλυτη (Κανάκης, 2012).

Οι γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες διαμορφώνονται όταν διαφορετικές ομάδες ανθρώπων χρησιμοποιούν μια γλώσσα με συστηματικές και ευδιάκριτες διαφορές στον τρόπο ομιλίας και χρήσης της. Οι ποικιλίες αυτές μπορεί να είναι κατανοητοί τύποι της ίδιας γλώσσας αλλά μπορεί να διαφέρουν σε πολλά σημεία (Fromkin, Rodman, & Hyams, 2008). Ωστόσο, πολλές φορές είναι δύσκολο να αποσαφηνιστεί αν οι διαφορές αυτές διαμορφώνουν διαφορετικές γλώσσες ή διαφορετικές διαλέκτους της ίδιας γλώσσας.

Η Διαλεκτολογία, στην πορεία των χρόνων, για να διαχωρίσει πότε δύο γλώσσες είναι διαφορετικές και πότε αποτελούν διαλέκτους της ίδιας γλώσσας έχει αναπτύξει διάφορα κριτήρια και θεωρίες. Αρχικά, είχε διατυπωθεί ότι διάλεκτοι μιας γλώσσας είναι τα γλωσσικά συστήματα με κοινή ιστορική καταγωγή που παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις εξαιτίας της διαφορετικής γεωγραφικής κατανομής και απομόνωσης των τόπων όπου ομιλούνται (Fromkin, Rodman, & Hyams, 2008). Ωστόσο, αυτά τα δύο κριτήρια δεν φαίνεται να εξηγούν γιατί γλωσσικά συστήματα που τηρούν και τις δύο παραμέτρους θεωρούνται διαφορετικές γλώσσες, όπως για παράδειγμα τα Ιταλικά με τα Ισπανικά.

Στην συνέχεια προτάθηκε το κριτήριο της αμοιβαίας κατανόησης, όπου όταν δύο γλωσσικά συστήματα τηρούν τα κριτήρια της ιστορικής καταγωγής και της γεωγραφικής διαφοροποίησης και είναι αλληλοκατανοητά τότε αποτελούν διαλέκτους της ίδιας γλώσσας. Ωστόσο ούτε η αμοιβαία δυνατότητα κατανόησης ή όχι δύο γλωσσικών συστημάτων μπορεί να εξηγήσει γιατί γλώσσες που θεωρούνται αμοιβαία κατανοητές, όπως τα Νορβηγικά και τα Σουηδικά, αναγνωρίζονται ως διαφορετικές γλώσσες αλλά και το αντίθετο, όταν δύο γλωσσικά συστήματα είναι αναγνωρισμένα ως διάλεκτοι μιας γλώσσας αλλά δεν είναι αμοιβαία κατανοητά όπως είναι τα Μανδρινικά και τα Καντονέζικα (Fromkin, Rodman, & Hyams, 2008).

Όλα τα παραπάνω συμβαίνουν γιατί η αμοιβαία κατανόηση δύο γλωσσικών συστημάτων δεν ορίζεται βάσει γεωγραφικών συνόρων και ορίων αλλά εξαρτάται από προσωπικούς, κοινωνικούς και γλωσσολογικούς παράγοντες που είναι δυσδιάκριτο να οριστούν. Ειδικότερα σε ότι αφορά τα γεωγραφικά σύνορα είναι ιδιαίτερα δύσκολο να οριστεί η γεωγραφική απομάκρυνση και απομόνωση καθώς παρατηρείται ότι υπάρχουν γλωσσικά συνεχή σε γειτονικές χώρες, όπου οι ομιλούμενες γλωσσικές ποικιλίες είναι αμοιβαία αλληλοκατανοητές (Holmes, 2016).

Ένα ακόμα κριτήριο ορισμού της γεωγραφικής γλωσσικής ποικιλίας και της διάκρισής της από την γλώσσα ήταν το πολιτειακό. Σύμφωνα με τον Μαξ Βάινραϊχ «Γλώσσα είναι η διάλεκτος με στρατό και στόλο». Με αυτό το απόφθεγμα ικανοποιείται το αίσθημα της αντίληψης ότι οι διαφορετικές γλώσσες είναι επίσημα γλωσσικά συστήματα οργανωμένων κρατών με σύνορα και γεωγραφικά όρια μέσα στις οποίες υπάρχουν και οι γεωγραφικές τους ποικιλίες (Δελβερούδη, 2001). Ωστόσο, ούτε αυτό το κριτήριο διαθέτει επιστημονικά γλωσσολογικά κριτήρια και δεν μπορεί να δεχθεί κανέναν επίσημο γλωσσολογικό προσδιορισμό.

Η σύγχρονη Γλωσσολογία δέχεται ως επικρατέστερο ορισμό αυτό των Chambers & Trudgill όπου το κριτήριο της διαφοροποίησης είναι αυτό της γλωσσικής αλλαγής. Σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό πρέπει να εξετάζεται η εκάστοτε συγκύρια στην οποία βρίσκονται οι γλώσσες και όχι το παρελθόν τους. Αναγνωρίζεται ότι ο προσδιορισμός γλώσσας και διαλέκτου δεν είναι μόνιμος και μπορεί να αλλάξει μέσα στον χρόνο ανάλογα με τις κοινωνικές συνθήκες και τα εσωτερικά χαρακτηριστικά των γλωσσών την εκάστοτε στιγμή (Chambers & Trudgill, 2011).

Μπορεί να υπάρξουν δύο είδη αλλαγών. Στην μια περίπτωση ένα γλωσσικό σύστημα μπορεί να αλλάζει έτσι ώστε να μοιάσει σε κάποιο άλλο, ορίζοντας έτσι ένα ετερόνομο σύστημα ή αλλιώς διάλεκτο, ενώ στην άλλη περίπτωση ένα γλωσσικό σύστημα μπορεί να αλλάζει ακολουθώντας δικούς του εσωτερικούς μηχανισμούς, αναγνωρίζοντας έτσι το σύστημα ως γλώσσα (Chambers & Trudgill, 2011).

Αυτός ο ορισμός, διαθέτοντας το γλωσσολογικό κριτήριο της γλωσσικής αλλαγής, μπορεί να εξηγήσει ταυτόχρονα και όλους τους κοινωνικούς και πολιτικούς παράγοντες που προσδιορίζουν τις επίσημες γλώσσες και τις διαλέκτους των κρατών κάθε χρονική στιγμή και συγκυρία. Άλλωστε, η ποικιλότητα είτε πρόκειται για

κοινωνική είτε για γεωγραφική δεν μένει ποτέ σταθερή μέσα στον χρόνο. Είναι πάντοτε δείκτης της γλωσσικής αλλαγής που βρίσκεται σε εξέλιξη (Holmes, 2016).

Στην συνέχεια της εργασίας θα αναλυθούν διεξοδικότερα τα γλωσσικά συστήματα των διαλέκτων και των ιδιωμάτων και η σχέση τους με την πρότυπη/ επίσημη γλώσσα.

1.2.1 Διάλεκτος και Ιδίωμα

Όπως έχει αναφερθεί παραπάνω οι διάλεκτοι και τα ιδιώματα καθορίζονται βάσει της διαφοροποίησης που παρουσιάζουν σε σχέση με την κοινή ή πρότυπη γλώσσα.

Αυτή η μορφή γλωσσικής χρήσης αναγνωρίζεται και γίνεται αποδεκτή από την κοινότητα και αποτελεί ένα καλά καθορισμένο πάγιο γλωσσικό σύστημα (Fromkin, Rodman, & Hyams, 2008). Η πρότυπη γλώσσα έχει συνήθως γραπτή μορφή και έχει υποστεί κανονικοποίηση και κωδικοποίηση μέσω της δημιουργίας γραμματικής και λεξικού. Αυτή η τυποποίηση που υφίσταται της προσδίδει κύρος και σεβασμό (Κανάκης, 2012). Η κοινότητα αντιλαμβάνεται την χρήση της ως γλώσσα γοήτρου και πολιτικής, κοινωνικής και πνευματικής ανωτερότητας. Επίσης, χρησιμοποιείται στις κρατικές υπηρεσίες, στο εμπόριο και στις επίσημες περιστάσεις ενώ αποτελεί αντικείμενο της εκπαιδευτικής διαδικασίας και γίνεται μέσω της εκπαίδευσης κτήμα όλων (Holmes, 2016). Χρησιμοποιείται από ομιλητές διαφορετικών διαλέκτων, παράλληλα με την διάλεκτό τους, σε επίσημες μορφές επικοινωνίας ως *lingua franca* (Δελβερούδη, 2001).

Η κοινή/ πρότυπη γλώσσα, δεν έχει γλωσσική αξία μεγαλύτερη από τις υπόλοιπες διαλέκτους αλλά επιλέχθηκε ως τέτοια εξαιτίας κοινωνικοοικονομικών και πολιτικών παραγόντων (Holmes, 2016). Όπως αναφέρεται όλες οι γλώσσες υπήρξαν κάποτε διάλεκτοι που εξαιτίας ιστορικών συγκυριών, άσχετα με την μορφή και την ποιότητα τους, επιλέχθηκαν και καθιερώθηκαν ως επίσημες (Δελβερούδη, 2001).

Η διάλεκτος είναι η μορφή της γλώσσας που χρησιμοποιείται από μια ομάδα ομιλητών που ανήκουν στην ίδια γεωγραφική περιοχή ή έχουν κοινό πολιτισμικό υπόβαθρο. Στα χαρακτηριστικά της διαλέκτου συγκαταλέγεται η διαλεκτική προφορά η οποία αφορά τον διαφορετικό τρόπο με τον οποίο προφέρονται οι ίδιες λέξεις από διαλεκτοφώνους διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών και το διαλεκτικό λεξιλόγιο και η διαλεκτική γραμματική, χαρακτηριστικά που αφορούν τις διαφορετικές λέξεις

και την διαφορετική οργάνωση τους για να εκφράσουν τα ίδια μηνύματα οι διαλεκτοφώνοι (Wolfram, 2003).

Μολονότι κάθε διάκριση γλωσσικών συστημάτων σε διαλέκτους και ιδιώματα κάποιες φορές μπορεί να είναι δυσδιάκριτη, στην ελληνική βιβλιογραφία έχει επικρατήσει η πρόταση του Κοντοσόπουλου όπου διαχωρίζει την διάλεκτο και το ιδίωμα σύμφωνα με τον βαθμό κατανόησης τους από τον ομιλητή της επίσημης γλώσσας. Έτσι, διάλεκτος ονομάζεται το γλωσσικό σύστημα που έχει κοινή ιστορική καταγωγή με την πρότυπη γλώσσα, ομιλείται σε διαφορετικούς τόπους και δεν είναι κατανοητή από τους ομιλητές της (όπως για παράδειγμα τα Ποντιακά) ενώ ιδίωμα ονομάζεται το γλωσσικό σύστημα που τηρεί τις παραπάνω προϋποθέσεις και είναι κατανοητό από τους ομιλητές της επίσημης γλώσσας, όπως είναι τα Πελοποννησιακά (Κοντοσόπουλος, 2001).

Σύμφωνα με τις Κατσούδα & Μαγουλά (2024: 15) η διάκριση σε διαλέκτους και ιδιώματα έχει σχέση με ιστορικο-κοινωνικές συγκυρίες. Οι διάλεκτοι αποκόπηκαν πολύ νωρίς από τον κύριο κορμό της ελληνικής γλώσσας με αποτέλεσμα να μην ακολουθήσουν την ιστορική πορεία της νέας ελληνικής και συνεπώς να διαφοροποιούνται πάρα πολύ απ' αυτήν, σε αντίθεση με τα ιδιώματα που ακολούθησαν την ίδια ιστορική πορεία με τη νεοελληνική κοινή (εξ ου και οι μικρότερες διαφορές τους). Αυτή τη διάκριση των όρων ακολουθεί η ιστορική γλωσσολογία και ιστορική λεξικογραφία (Κατσούδα & Μαγουλά, 2024)

1.2.2. Η σχέση της Κοινής Νεοελληνικής και των νεοελληνικών διαλέκτων.

Η νεοελληνική γλώσσα, όπως και οι περισσότερες γλώσσες, δεν εξαντλείται στην κοινή της μορφή (Robins, 1989).

Από την απαρχή της μακραίωνης ύπαρξής της δεν μιλήθηκε ποτέ ομοιόμορφα και περιλαμβάνει τις διαλέκτους που ομιλούνταν στις πόλεις- κράτη. Σε κάθε περιοχή χρησιμοποιούταν η τοπική διάλεκτος η οποία είχε την θέση της επίσημης γλώσσας στην οποία συντάσσονταν όλα τα δημόσια και ιδιωτικά κείμενα (Παντελίδης, 2007). Στο πέρασμα των αιώνων, με την διάδοση της Κοινής κατά τους Αλεξανδρινούς χρόνους δημιουργούνται διάφορες γεωγραφικές ποικιλίες ανά την αυτοκρατορία εξαιτίας των υποστρωματικών γηγενών γλωσσών φτάνοντας έτσι μετά από πολλές αλλαγές ως την σύγχρονη εποχή με τις νεοελληνικές διαλέκτους και ιδιώματα

(Hogrocks, 1997) . Σήμερα τα ελληνικά μιλούνται με συστηματικές αποκλίσεις από τους κατοίκους διαφορετικών αστικών κέντρων, μετανάστες οι οποίοι ζουν σε αυτή, κατοίκους επαρχιακών περιοχών της και μέλη διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων ανά την υφήλιο (Fromkin, Rodman, & Hyams, 2008).

Υπάρχουν διάφορα κριτήρια με τα οποία μπορεί να γίνει η κατάταξη των νεοελληνικών διαλέκτων. Σύμφωνα με τον Παπαναστασίου μπορούν να καταταχθούν σε διαλέκτους που ομιλούνται εκτός ή εντός της Ελλάδας, η ταξινόμηση να γίνει ανάλογα με την χρονολογία ενσωμάτωσής του διαλεκτικού τύπου στο ελληνικό κράτος, ανάλογα με τον αριθμό των διαλεκτοφώνων και τέλος βάσει της απόκλισης της διαλέκτου από την κοινή νεοελληνική (Παπαναστασίου Γ. , 2015)

Μια συμβατική κατάταξη τους είναι η παρακάτω. Στις νεοελληνικές διαλέκτους ανήκουν: η Ποντιακή, η Καππαδοκική, η Κατωιταλική, η Τσακωνική, η Κυπριακή και η Κρητική ενώ κάποια τοπικά ιδιώματα είναι: τα Βόρεια ιδιώματα, τα Ημιβόρεια, τα Δωδεκανησιακά, τα Κυκλαδίτικα, τα Επτανησιακά, τα Μικρασιάτικα, τα ιδιώματα της Μάνης, της Κύμης και της Παλαίας Αθήνας (Παπαναστασίου Γ. , 2015).

Η σημερινή εικόνα των νεοελληνικών διαλέκτων παρουσιάζει, όπως και οι περισσότερες διάλεκτοι, εικόνα συρρίκνωσης ή και ισοπέδωσης (Κανάκης, 2012). Οι λόγοι για τους οποίους συντελείται αυτή η διαλεκτική υποχώρηση είναι πολλοί.

Με τον όρο γλωσσική συρρίκνωση/ υποχώρηση ονομάζεται η απώλεια ή ο περιορισμός που υφίσταται μια γλώσσα ή διάλεκτος όταν έρχεται σε γλωσσική επαφή με άλλες γλώσσες ή διαλέκτους (Τσιτσιπής, 2001). Είναι φαινόμενο κοινωνικοπολιτικό καθώς οφείλεται στην επικράτηση της γλώσσας που μιλάει η ισχυρότερη κοινωνικοοικονομικά ομάδα χωρίς να υπάρχει καμία εσωτερική δόκιμη ατέλεια της συρρικνούμενης γλώσσας ή διαλέκτου. Ωστόσο, η συρρίκνωση δεν οφείλεται μόνο στην κυριαρχία και πίεση που διαθέτει η ισχυρότερη γλώσσα. Ρόλο σε αυτή παίζουν οι τοπικές αντιλήψεις και ιδεολογίες για την γλώσσα, οι μηχανισμοί μάθησής της και οι γενικότερες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που την περιβάλλουν (Τσιτσιπής, 2001).

Ειδικότερα στην Ελλάδα, μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μεγάλος αριθμός πληθυσμών μετακινήθηκε στα αστικά κέντρα όπου χρησιμοποιούταν περισσότερο η κοινή. Μέσα σε αυτή την κοινωνική συνθήκη δημιουργήθηκε η πεποίθηση πως όσο

τα άτομα ανεβαίνουν κοινωνική κλίμακα, τα γεωγραφικά γλωσσικά χαρακτηριστικά του λόγου τους χρειάζεται να ατονούν και να παραλείπονται γιατί το αντίθετο σήμαινε χαμηλότερο κοινωνικοοικονομικό στρώμα και ευκολότερο στιγματισμό του διαλεκτοφώνου ως αμόρφωτο (Κανάκης, 2012). Κάτω από τις κοινωνικοοικονομικές πιέσεις και την χρήση της κοινής σε εκπαίδευση και μέσα μαζικής επικοινωνίας, οι περισσότερες νεοελληνικές διάλεκτοι και ιδιώματα αποτελούν στοιχεία της πολιτισμικής παράδοσης των διαλεκτικών τόπων, τα γλωσσικά τους χαρακτηριστικά αλλοιώνονται και αφομοιώνουν ολοένα και περισσότερα στοιχεία από την κοινή νεοελληνική ενώ παράλληλα ο αριθμός των διαλεκτοφώνων μειώνεται.

Υπό το καθεστώς της γλωσσικής υποχώρησης, στην απειλούμενη διάλεκτο συρρικνώνεται η γνώση του διαλεκτικού λεξιλογίου, υπάρχει απώλεια φωνητικών διακρίσεων, γραμματικών και μορφοσυντακτικών μηχανισμών (Τσιτσιπής, 2001).

Κάτω από αυτές τις διαφορετικές περιστάσεις που μπορεί να συνδιαμορφώνουν το φαινόμενο αυτό, είναι δυνατόν να δημιουργηθούν ομιλητές που χειρίζονται ικανοποιητικά την κυρίαρχη γλώσσα σε όλες τις επίσημες περιστάσεις ενώ ταυτόχρονα μπορεί να είναι ικανοί ομιλητές και της συρρικνούμενης γλώσσας ή διαλέκτου σε διαπροσωπικές περιστάσεις συνήθως ως σύμβολο κοινωνικής αλληλεγγύης (Τσιτσιπής, 2001).

Σύμφωνα με μελέτες σχετικά με το φαινόμενο της γλωσσικής συρρίκνωσης στην Ελλάδα, παρατηρείται συχνότερα ο όρος της αποδιαλεκτοποίησης. Με αυτόν τον όρο περιγράφεται η γλωσσική συρρίκνωση που υφίσταται ένα γλωσσικό σύστημα όταν έρχεται σε επαφή με μια άλλη ποικιλία της ίδιας γλώσσας. Οι νεοελληνικές διάλεκτοι συρρικνώνονται καθώς έρχονται σε επαφή με την κυρίαρχη κοινή νεοελληνική γλώσσα και φαίνεται να οδηγούνται σε μείωση του γλωσσικού τους υλικού ή στην δημιουργία νέων μεικτών γλωσσικών υποσυστημάτων με περισσότερα δάνεια στοιχεία της κοινής και κάποια ορισμένα κληρονομημένα χαρακτηριστικά της διαλέκτου (Λιόσης, 2019).

Όπως έχει ειπωθεί ήδη παραπάνω η επικράτηση της μιας έναντι της άλλης διαλέκτου δεν ορίζεται με αμιγώς γλωσσολογικά κριτήρια και ούτε τίθεται επιστημονική ταξινόμησή τους σε καλύτερα ή χειρότερα γλωσσικά συστήματα.

1.3. Ισότητα γλωσσικών συστημάτων και ποικιλιών

Η γλώσσα αποτελεί μια ικανότητα που την έχει το σύνολο των ανθρώπων χωρίς να υπάρχει κανένα επιστημονικά τεκμηριωμένο κριτήριο που να επιβεβαιώνει ή όχι την πολυπλοκότητα, συστηματικότητα και την πολιτισμική της επάρκεια. Για αυτούς τους λόγους, δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή καμία κατάταξη γλωσσικών συστημάτων και ποικιλιών (Robins, 1989). Για αυτό και οι γλώσσες όλων των λαών, είτε είναι φυσικές είτε εθνικές, θεωρούνται ισότιμα συστήματα επικοινωνίας (Μπαμπινιώτης, 1998).

Η επιστήμη της Γλωσσολογίας δεν έχει καταφέρει να ορίσει σαφή κριτήρια υπεροχής ενός συστήματος σε σχέση με ένα άλλο και η γλώσσα πρέπει να παρατηρείται και να εξετάζεται ως ένα πολιτισμικό φαινόμενο που σχετίζεται με την κοινωνία και της αλλαγές που εκείνη παρουσιάζει (Καράντζολα & Φλιάτουρας, 2004).

Τα διαφορετικά χαρακτηριστικά που εντοπίζονται και ερμηνεύονται ως λάθη ή ως κατώτερα στοιχεία ανάμεσα στις διάφορες γλώσσες αλλά και εσωτερικά, μέσα στην ίδια γλώσσα και τις διαλέκτους της, καμία σχέση δεν έχουν με την φύση της γλώσσας και τις περισσότερες φορές είναι η αντανάκλαση εξωγλωσσικών στάσεων και προκαταλήψεων (Χριστίδης, 2001).

Ειδικότερα σε ότι αφορά την σύγκριση διαλέκτων μεταξύ τους, δεν υπάρχει κανένα στοιχείο που να υποστηρίζει ότι κάποια διάλεκτος είναι ανώτερη στην έκφραση, στην λογική, στην πολυπλοκότητα ή την τακτική της σε αντίθεση με κάποια άλλη. Οποιαδήποτε άποψη διατυπώνεται σχετικά με ανωτερότητα ή κατωτερότητα μεταξύ διαλέκτων δεν είναι τίποτα άλλο παρά αξιολογικές κρίσεις κοινωνικού χαρακτήρα (Fromkin, Rodman, & Hyams, 2008).

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας θα αναλυθεί το τοπικό ιδίωμα της Ικαρίας και θα αναλυθούν διεξοδικότερα οι στάσεις που διαμορφώνονται απέναντι από την γλώσσα και τις γεωγραφικές ποικιλίες.

Β' ΜΕΡΟΣ

Ενότητα 2: Το γλωσσικό ιδίωμα της Ικαρίας

Το γλωσσικό ιδίωμα της Ικαρίας εντοπίζεται μετά τους Βαλκανικούς πολέμους εντός της ελληνικής επικράτειας, με μικρό αριθμό ομιλητών και μέτρια απόκλιση από την κοινή. Πιο συχνά εντοπίζεται να μιλιέται στο νησί της Ικαρίας και των Φούρνων Κορσεών. Συχνά συγκατατάσσεται μαζί με το ιδίωμα της Χίου και δεν διαφέρει σε μεγάλο βαθμό από την κατάσταση στην οποία βρίσκονται τα υπόλοιπα νησιωτικά ιδιώματα των Κυκλάδων και των Δωδεκανήσων (Παπαναστασίου, 2015). Όλα τα προαναφερθέντα ιδιώματα μαζί με την Κυπριακή διάλεκτο συγκατατάσσονται στην ομάδα των νοτιοανατολικών διαλέκτων της ελληνικής. Στην ανάλυσή του, το ικαριακό ιδίωμα, παρουσιάζει ομοιότητες με την κρητική, κυπριακή και την δωδεκανησιακή διάλεκτο (Fromkin, Rodman, & Hyams, 2008).

Για το τοπικό ιδίωμα του νησιού της Ικαρίας ενδιαφέρθηκε ο Έλληνας γλωσσολόγος Γ. Χατζιδάκις (1848-1941) και εξέδωσε άρθρο σε επιστημονικό γερμανικό περιοδικό με τίτλο «Περί της Ικαρίας διαλέκτου». Ο ίδιος είχε σχολιάσει: *«Ο γλωσσικός πλούτος της νήσου είναι κατά πάντα αρχαίος, άχραντος και αμίαντος έτι από των νεώτερων ξενισμών των άλλων ελληνικών. Η αρχαία γραμματική ζή εν τη νήσω ταύτη. Πάσι των κλίσεων αι κλίσεις διασώζονται και προφέρονται ούτω καλώς υπό των αμαθών και αγροίκων της νήσου κατοίκων»*. Ένα από τα πιο ιδιαίτερα στοιχεία του ιδιώματος είναι τα αρχαϊκά χαρακτηριστικά που διαθέτει τόσο στο λεξιλόγιο όσο και στη μορφολογία και φωνολογία του (Παντελίδης, 1929).

Το ικαριακό ιδίωμα έχει διατηρείται σε ένα βαθμό ως σήμερα καθώς η Ικαρία αποτελούσε ένα λιγότερο ανεπτυγμένο τουριστικά νησί και εξαιτίας της απομόνωσης της από τα αστικά κέντρα είχε σχετικά περιορισμένες επαφές με την κοινή νεοελληνική. Με το πέρασμα των χρόνων, την τουριστική ανάπτυξη και την ολοένα συχνότερη επαφή των διαλεκτοφώνων με την κοινή, το ιδίωμα χρησιμοποιείται πλέον από γηραιότερους ομιλητές ενώ οι νέοι χρησιμοποιούν συχνότερα μια ποικιλία που μοιάζει με εκείνη των παππούδων τους. Αυτό το φαινόμενο παρατηρείται και στα υπόλοιπα νησιωτικά ιδιώματα της Ελλάδας (Παπαναστασίου, 2015).

2.1. Φωνολογικά χαρακτηριστικά του ικαριακού ιδιώματος

Σύμφωνα με την κυρίαρχη ταξινόμηση των νεοελληνικών διαλέκτων, το ιδίωμα της Ικαρίας ανήκει στην μεσημβρινή ή Νότια Ελληνική που ορίζεται περίπου από τον 38° παράλληλο. Σε αυτή την ομάδα των διαλέκτων δεν αποβάλλεται ούτε ο άτονος φθόγγος [i] (όπως για παράδειγμα Χριστός- Χστός) ούτε ο άτονος φθόγγος [u] (όπως για παράδειγμα κουνούπι- κνούπι). Επίσης, το ικαριακό ιδίωμα δεν τρέπει τους άτονους φθόγγους /e/ σε [i] και /o/ σε [u] (παραδείγματος χάριν έρχεται- έρχιτι και άνθρωπος- άνθρωπους) όπως συμβαίνει στα Βόρεια ιδιώματα και για αυτή την συμπεριφορά των φωνηέντων το ικαριακό ιδίωμα ανήκει Νότια ιδιώματα (Τριανταφυλλίδης, 1993).

Αξιοσημείωτα γνωρίσματα του ικαριακού ιδιώματος που εντοπίζονται σε φωνολογικό επίπεδο είναι τα εξής (Τσάκωνα, 2006):

- 1) Η διατήρηση και ανάπτυξη του αρχαίου τελικού ν, όπως για παράδειγμα βράχον αντί βράχος.
- 2) Διαφορετική προφορά των διπλών συμφώνων από τα απλά, καθώς τα διπλά σύμφωνα προφέρονται σε διπλό χρόνο από τα απλά.
- 3) Σίγηση των φθόγγων [v], [ɣ] και [ð] ανάμεσα σε φωνήεντα, για παράδειγμα αερφός αντί αδερφός.
- 4) Εμφάνιση των συμπλεγμάτων [rt], [rk], [vk] στην θέση των [rθ], [rɣ], [vɣ], π.χ. ήρτα αντί ήρθα.
- 5) Συχνή εναλλαγή μεταξύ συγγενών συμφώνων, π.χ. φυλάκιν (η θήκη φτιαγμένη από δέρμα κατσικιού) αντί θυλάκιν, γυαγιά αντί γυαλιά.
- 6) Ο φθόγγος [a] χρησιμοποιείται πολλές φορές έναντι του φθόγγου [e] και [o] συνήθως όταν πρόκειται για συνεκφορά λέξεων, π.χ. θα ερωτήσω- θ'αρωτήσω.
- 7) Στο τέλος κάποιων λέξεων εμφανίζεται ο φθόγγος [a] στην θέση άλλων φθόγγων, συνήθως σε επιρρήματα π.χ. ακόμα αντί ακόμη.
- 8) Ιδιαιτερότητα στον τονισμό των λέξεων, π.χ. πάππους κατά τον αρχαίο τρόπο αντί για παππούς.
- 9) Ανάπτυξη άλογου γ σε μεσοφωνηεντική θέση και στην ακολουθία φωνήεν +[v] + φωνήεν, π.χ. ['kleɣo], [ðu 'leɣo] (Κωστάκης, 1979).

2.2. Μορφολογικά και συντακτικά χαρακτηριστικά του ικαριακού ιδιώματος.

Ορισμένα μορφολογικά και συντακτικά χαρακτηριστικά που διαθέτει το ιδίωμα της Ικαρίας είναι τα παρακάτω (Κωστάκης, 1979):

1. Διασώζονται θηλυκά ουσιαστικά β' κλίσης και ουδέτερα γ' κλίσης σε –ος, για παράδειγμα η κάμιнос.
2. Η αιτιατική πληθυντικού σχηματίζεται σε –ας αντί του –ες, π.χ. έχω πολλές δουλειάς.
3. Αρσενικά ουσιαστικά σε –εας και θηλυκά σε –εα, π.χ. ο πρινές, η οξέ
4. Σχηματισμός αιτιατικής πληθυντικού α' και γ' κλίσης σε –ας αντί –ες, π.χ. αίγας, ναύτας
5. Η κατάληξη του ενεστώτα στο γ' πληθυντικό πρόσωπα σε –ούσιν, π.χ. καταλαβαίνουνσιν.
6. Διατηρούνται τύποι του παθητικού αορίστου, π.χ. εχύθην.
7. Η συλλαβική αύξηση –η αντί –ε στους παρελθοντικούς χρόνους, κατά την αρχαία χρονική αύξηση, και σε ρήματα που αρχίζουν από σύμφωνα ή σύνθετα. Για παράδειγμα ήτρεξε, ήσπασε.

2.3. Το λεξιλόγιο του ικαριακού ιδιώματος.

Το διαλεκτικό λεξιλόγιο της Ικαρίας είναι μεγάλο και διαθέτει και αυτό, όπως και όλα τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά του ιδιώματος, αρχαϊκά χαρακτηριστικά.

Τα τοπωνύμια της Ικαρίας, προέρχονται από την αρχαία ελληνική με εξαίρεση μόνο αυτό της Πούντας. Όλα τα υπόλοιπα όπως ο Νας (από το ναός), το Φλες (από το Φρέαρ), τα Κοσσοίκια (Οικοσηκία), το Καρκινάγρι (άγρα καρκίνων), ο Εύδηλος, η Περαμαρέ, τα Σπόδα (Ες Πόδας), ο Αιθέρας δηλώνουν την διαχρονία ανάμεσα στα αρχαία ελληνικά και το ικαριακό ιδίωμα (Χατζιδάκης, 1905).

Πολλές λέξεις που υπάρχουν στο ιδιωματικό λεξιλόγιο της Ικαρίας δεν εμφανίζονται μόνο στο τοπικό ιδίωμα αλλά χρησιμοποιούνται και στην κρητική και δωδεκανησιακή διάλεκτο, όπως είναι είναι η σκλούπα (κουκουβάγια), το φαούδι (γκρινιάρικο μωρό) (Πουλιανός, 1976). Ενδεικτικά παρακάτω θα αναφερθούν ορισμένες λέξεις που εντοπίζονται στον ιδιωματικό λόγο των Ικαριωτών και παρουσιάζονται στην βιβλιογραφία.

Εντοπίζονται ρήματα (Λεσσές, 2013) όπως το παραματσίραω (καθυστερώ), ζάλλω (περιφέρομαι), παρασυνεικάζω (σαστίζω), βαΐλίζω (προσέχω μωρά), σκαρτάρω (αναπηδώ από τον φόβο μου), πηδανλίζω (τρώω, ξεκοκαλίζω), μπλάζω (πέφτω, ρίχνω), ξορίζομαι (χάνω τον δρόμο μου), πνάζομαι (δισαισθάνομαι), σάωσε (σώπασε), μου συνεμπαίνει (συνειδητοποιώ), χοροσταλίζω (χορεύω συνεχώς).

Ιδιαίτερες λέξεις υπάρχουν επίσης για τα ζώα και τα φυτά (Λεσσές, 2013), όπως είναι η φαηδόνα (σφήκα), σέρφη (ερπετό), κορκόφυλλας (σαύρα χαρακτηριστική της ικαριακής πανίδας), μωλόπι (νερόφιδο), ρασκό (άγριο κατσικάκι ελευθέρας βοσκής), καθούρα (παραδοσιακό κατσικίσιο τυρί) και βαβάτσινω (βατόμουρο), περιπατίνα (κληματαριά της αυλής), σιφούνι (αποξηραμένη κολοκύθα με στόμιο που χρησιμεύει στο σερβίρισμα του κρασιού).

Χαρακτηρισμοί εκφράζονται με πολλές ιδιωματικές λέξεις (Λεσσές, 2013), όπως είναι ο παράχραντος (ατημέλητος, ανισόρροπος), ο γκρούβαλος (καλοκαιρινός επισκέπτης του νησιού με εμφάνιση «φρικιού»), ο θεόσκαρος (τσίτσιδος), ξένος (πας μη Ικαριώτης), σουπέρδιος (δύστροπος), συγκούδουνος (όλος μαζί). Άλλες λέξεις που συναντώνται συχνά στο ικαριακό διαλεκτικό λεξιλόγιο είναι οι εξής (Λεσσές, 2013): τσουτέ (μικροποσότητα), φυλάκι (αυτοσχέδιο σακίδιο), λούρος (μεγάλος βράχος), σουφικό (παραδοσιακό ικαριακό πιάτο), κουρσούνι (μτφ. ταχύτατο), ραός (σπήλαιο), λίλλυρο (πολλή ζέστη), καφαρτέ (πρόγευμα), μπουκέφαλα (μπρούμυτα), Κυρασολένη (ουράνιο τόξο).

Υπάρχουν επίσης πολλές δάνειες λέξεις από την τουρκική γλώσσα, κυρίως στο επίπεδο της καθημερινότητας, όπως είναι αμπάρι (η αποθήκη) από το *ambar* ή το μπατάρω (αναποδογυρίζω) από το *batmak*. Δάνειες λέξεις παρατηρούνται και από την ιταλική, βενέτικη γλώσσα όπως είναι το λεβάρω (ανεβάζω) από το *levare* και η λέξη σινιαρίζομαι (τακτοποιώ) από το *segnare* (Κωστάκης, 1979).

Ενότητα 3^η: Γλωσσικές Στάσεις

Η Κοινωνιογλωσσολογία όπως προαναφέρθηκε μελετά την χρήση της γλώσσας από την πλευρά των διαφορετικών κοινωνικών ομάδων που την χρησιμοποιούν. Επιπρόσθετα εξετάζει τον τρόπο που διαμορφώνονται οι κοινωνικές στάσεις απέναντι στην γλώσσα και τις πρότυπες ή μη πρότυπες διαλέκτους (Ξυδόπουλος Γ. , 2006).

Όπως αναφέρθηκε στο κεφάλαιο για 1.3 της παρούσας εργασίας δεν υπάρχει κανένα εγγενώς καλό ή κακό χαρακτηριστικό σε κάποιο γλωσσικό σύστημα. Οι κοινωνικές στάσεις που διαμορφώνονται ανά τα χρόνια απέναντι στην γλώσσα είναι ουσιαστικά είναι στάσεις απέναντι στους χρήστες της αλλά και στην εκάστοτε χρήση της γλώσσας (Holmes, 2016).

Μέσα από έρευνες έχει διαπιστωθεί ότι οι άνθρωποι καταλαβαίνουν ευκολότερα μια γλώσσα ή διάλεκτο που εκφέρεται από ένα αρεστό τους πρόσωπο ή ένα άτομο που θαυμάζουν. Επιπλέον, ένας άνθρωπος θα επιλέξει ευκολότερα να μάθει μια δεύτερη ξένη γλώσσα, και έτσι θα έχει καλύτερες επιδόσεις, για την οποία τρέφονται θετικά αισθήματα. Συνεπώς, οι γλωσσικές στάσεις που αναπτύσσονται για ένα γλωσσικό σύστημα, αντανakλούν την αξιολογική γνώμη μιας κοινωνίας για τους ομιλητές αυτής της γλώσσας αλλά και το γενικότερο σημειωτικό πλαίσιο και λειτουργίες που την περιβάλλουν (Holmes, 2016).

Οι γλωσσικές στάσεις καθορίζουν ποια άτομα θεωρούνται μέλη της κοινότητας και ποια όχι, επηρεάζονται οι σχολικές προσδοκίες, τα αποτελέσματα και η επαγγελματική καριέρα των μη προνομιούχων διαλεκτοφώνων ομάδων. Καθίσταται λοιπόν φανερό ότι οι κρίσεις αυτές έχουν σοβαρό αντίκτυπο τόσο στην προσωπική όσο και κοινωνική σφαίρα της ζωής των διαλεκτοφώνων (Wolfram, 2003).

Οι στάσεις που διαμορφώνονται δεν αποφασίζονται ξαφνικά και μαζικά από την πλειοψηφία των ανθρώπων. Επηρεάζονται από κοινωνικοπολιτικούς παράγοντες. Ιδιαίτερα, ο χώρος της εκπαίδευσης επηρεάζεται άμεσα και διαδραματίζει ταυτόχρονα καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση τους. Μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος κάθε χώρας, διδάσκεται η πρότυπη γλώσσα μιας κοινότητας και το γλωσσικό αυτό σύστημα αποκτά εμφανές γόητρο καθώς προβάλλεται ως ο πιο «ορθός» τρόπος χρήσης της τόσο για την ακαδημαϊκή όσο και για την επαγγελματική πρόοδο των μελών της κοινότητας (Holmes, 2016).

Ωστόσο, παρατηρείται ότι οι άνθρωποι φαίνεται ενδόμυχα να εκτιμούν ορισμένες διαφορετικές, από την πρότυπη, γλωσσικές ποικιλίες διότι διαφορετικά θα είχαν εξαλειφθεί όλες. Στα γλωσσικά συστήματα για τα οποία έχουν διαμορφωθεί θετικές στάσεις, υπάρχει ένα είδος καλυμμένου γοήτρου (Holmes, 2016). Αυτό συμβαίνει γιατί με αυτά τα συστήματα οι άνθρωποι μπορούν να κοινωνικοποιηθούν στο στενό τους περιβάλλον, να εκφραστούν ως μέλη μιας ομάδας και να δείξουν την αλληλεγγύη τους σε αυτή.

3.1. Γλωσσικές στάσεις απέναντι στις νεοελληνικές διαλέκτους.

Από την αρχαιότητα οι Έλληνες είχαν συνειδητοποιήσει ότι η γλώσσα τους διαθέτει διαφορετικές διαλέκτους οι οποίες μάλιστα ήταν έντονα διαφοροποιημένες. Καθ' όλη την μακραίωνη ύπαρξή της μέχρι σήμερα, υπάρχει πάντα ένας έντονος διάλογος σε σχέση με την μορφή και την χρήση της με ένθερμους υποστηρικτές διαφορετικών απόψεων (Robins, 1989).

Οι Έλληνες σήμερα, φαίνεται ότι διαθέτουν μια διαισθητική πρόσληψη για τον ορισμό των διαλέκτων. Θεωρούν ότι πρόκειται για υποδιαιρέσεις της γλώσσας, που δεν διαθέτουν γραπτή μορφή και αποκλίνουν, λανθασμένα, από τις «σωστές» μορφές της γλώσσας. Συνήθως πιστεύεται ότι είναι υποδεέστερες, χωρίς κύρος και πως ομιλούνται από χωριάτες στην επαρχία που ανήκουν στην εργατική τάξη και είναι χαμηλότερου κοινωνικού γοήτρου από τον πληθυσμό που μένει στα μεγάλα αστικά κέντρα. Όλα τα παραπάνω φανερώνονται έντονα από τον τρόπο που αναπαριστώνται οι γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες στην ελληνική τηλεόραση.

Στις περισσότερες τηλεοπτικές σειρές, χρησιμοποιείται η στρατηγική του μη ακροαματικού σχεδιασμού, κατά τον οποίο τηλεοπτικοί ήρωες υιοθετούν ένα γλωσσικό σύστημα (νεοελληνική διάλεκτο ή γλώσσα εκτός των νεοελληνικών) που αποκλίνει από το γλωσσικό πρότυπο των τηλεθεατών. Αυτή η στρατηγική, ως μέσο έκφρασης, μπορεί να συγκροτήσει την εθνική ταυτότητα της ομάδας, της οποίας η γλώσσα υιοθετείται. Ωστόσο ταυτόχρονα, διαμορφώνονται συγκεκριμένες εικόνες και αντιλήψεις για αυτή την γλώσσα. Συγκεκριμένα, για τις διαλέκτους δημιουργούνται στερεότυπα που αφορούν ορισμένες τοπικότητες και κοινωνικές ομάδες που με αφορμή το γλωσσικό έλλειμμα που παρουσιάζεται ότι έχουν, αντικατοπτρίζονται οι στερεοτυπικές απόψεις της ελληνικής κοινωνίας για αυτές (Στάμου & Ντίνας, 2011).

Συνήθως πρόκειται για κωμωδίες, όπου οι διαλεκτοφώνοι που απεικονίζονται είναι ηλικιωμένοι, χωριάτες και αγρότες χαμηλού μορφωτικού επιπέδου ή κύρους εργασίας που αντιδιαστέλλονται με ήρωες που μιλούν την κυρίαρχη κοινή νεοελληνική και είναι μέλη της αστικής τάξης οδηγώντας έτσι τους χρήστες των διαλέκτων σε κοινωνικό στιγματισμό (Στάμου & Ντίνας, 2011).

Η διαλεκτική γλώσσα δεν παρουσιάζεται ως σταθερό χαρακτηριστικό της ταυτότητας των διαλεκτοφώνων αλλά εναλλάσσεται με την πρότυπη ποικιλία όπως συμβαίνει και στην καθημερινότητα καθώς ανάλογα με την περίπτωση οι ομιλητές

ανακατασκευάζουν την ταυτότητα τους. Η χρήση της κυρίαρχης γλώσσας γίνεται σε επίσημες περιστάσεις επικοινωνίας ενώ όπου υπάρχει συναισθηματική εμπλοκή του διαλεκτοφώνου ή πρόκειται για ανεπίσημη περίσταση χρησιμοποιείται η διαλεκτική γλώσσα. Επίσης χρησιμοποιούνται ως επί το πλείστον λεξιλογικοί και φωνολογικοί γλωσσικοί δείκτες των διαλέκτων που είναι γνωστοί στους ακροατές, γεγονός που ενισχύει μια στερεοτυπική εικόνα για την γεωγραφικές ποικιλίες. Καθώς δεν παρουσιάζονται σε όλα τα επίπεδα ανάλυσής τους, οι νεοελληνικές διάλεκτοι παρουσιάζονται με γλωσσολογική ανακρίβεια ενώ οι φυσικοί ομιλητές τους μπορεί να νιώθουν προδομένοι ή αντικείμενα γελοιοποίησης (Στάμου & Ντίνας, 2011).

Στην συνέχεια της εργασίας θα επιχειρηθεί η επισκόπηση ερευνών σχετικά με στις στάσεις που αναπτύσσουν διαλεκτοφώνοι απέναντι στις τοπικές τους διαλέκτους και ιδιώματα.

3.2. Οι στάσεις των Ελλήνων διαλεκτοφώνων ομιλητών απέναντι στο τοπικό τους ιδίωμα. Μια συγκριτική θεώρηση.

Διατρέχοντας τις έρευνες που έχουν γίνει ανά καιρούς για τις στάσεις που αναπτύσσουν οι Έλληνες διαλεκτοφώνοι σε σχέση με την διάλεκτο ή το ιδίωμα του τόπου τους παρατηρούνται ορισμένες ομοιότητες και διαφορές. Παρακάτω θα γίνει αναφορά σε κάποιες μόνο έρευνες που έχουν γίνει στα πλαίσια διπλωματικών εργασιών από μεταπτυχιακούς φοιτητές του τμήματος «Σύγχρονες τάσεις της Γλωσσολογίας για Εκπαιδευτικούς» του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου.

Πιο συγκεκριμένα, στην έρευνα της Δότα (2024) για τις στάσεις των ομιλητών απέναντι στο θεσσαλικό ιδίωμα παρατηρείται ότι οι συμμετέχοντες του ερωτηματολογίου αναπτύσσουν αρνητικές στάσεις απέναντι στην διάδοση και διατήρηση του συγκεκριμένου ιδιώματος ενώ οι συνεντευξιζόμενοι αντίθετα, αναδεικνύουν θετικές στάσεις απέναντι στο θεσσαλικό ιδίωμα και τις διαλεκτικές ποικιλίες. Παρουσιάζεται λοιπόν μια αντίθεση σε αυτοαξιολογικό και ετεροαξιολογικό επίπεδο. Ανάλογα αποτελέσματα είχε η έρευνα της Σφήκα (2021) που ερευνά τις στάσεις απέναντι στο ιδίωμα της Ελασσόνας. Τα πορίσματα φάνηκε πως ήταν αναμενόμενα καθώς υπάρχει μια γενικότερη ταύτιση ανάμεσα στα θεσσαλικά ιδιώματα. Παρόμοιο αποτέλεσμα είχε και η έρευνα της Τσιατσιάνη (2022) όπου οι Αρβανίτες της περιοχής του Έβρου έχουν αρνητικές στάσεις, υιοθετώντας τις

στερεοτυπικές γλωσσικές απόψεις σχετικά με την κατωτερότητα της γλωσσικής τους ποικιλίας και της υπεροχής της κοινής νεοελληνικής.

Σε αντίθεση έρχεται η έρευνα της Χρουμπ (2021) για το αγιασώτικο ιδίωμα της Λέσβου όπου οι ομιλητές έχουν μια καθ' όλα θετική στάση απέναντι του ενώ δεν φαίνονται να επηρεάζονται από την ετεροαξιολόγηση που κάνουν μη διαλεκτοφώνοι σε αυτό. Επίσης στην έρευνα της Τσιατσιάνη (2022) οι ομιλητές των γλωσσικών ιδιωμάτων της Λευκίμης και της Σαμοθράκης, είχαν θετικές στάσεις απέναντι στις διαλεκτικές τους ποικιλίες πιθανότατα εξαιτίας του μεγάλου αριθμού φυσικών ομιλητών που συμμετείχαν και ανήκουν στην ίδια γλωσσική κοινότητα με κοινά συναισθήματα ενότητας, υπερηφάνειας και αποδοχής του γλωσσικού συστήματος που χρησιμοποιούν.

Ο Σιλιτζής (2021) στην έρευνα του αναφορικά με το ιδίωμα του Πεντάλοφου Κοζάνης εντοπίζει ένθερμες θετικές στάσεις απέναντι στο τοπικό ιδίωμα. Ωστόσο εντοπίζει αντιφατικές γνώμες ως προς τους τόπους χρήσης του, την διατήρησή του και την λειτουργικότητα του κατά πάσα πιθανότητα εξαιτίας του χαμηλού εμφανούς γοήτρου των γεωγραφικών διαλέκτων και του υψηλού εμφανούς γοήτρου της κοινής νεοελληνικής. Το αποτέλεσμα της παραπάνω έρευνας συγκλίνει με το αποτέλεσμα της έρευνας της Γκούβα (2021) που μελετά την γλωσσική ποικιλία της Ηλείας. Και σε αυτή την έρευνα οι συμμετέχοντες είχαν θετική στάση απέναντι στο ιδίωμα, που κρίνεται ότι διαμορφώθηκε λόγω της εγγύτητας της ποικιλίας με την κοινή νεοελληνική αλλά οι απαντήσεις σχετικά με την χρήση και την λειτουργικότητα φάνηκαν αντιφατικές, πιθανότητα εξαιτίας των αρνητικών ετεροαξιολογητικών απόψεων. Επίσης αντιφατικές είναι και οι στάσεις των ομιλητών του καππαδοκιικού ιδιώματος του Σεμέντερε (Στεφανή, 2022). Από την μία πλευρά φαίνεται να έχουν θετικές στάσεις καθώς τους θυμίζει την γλώσσα των προγόνων και της πατρογονικής εστίας αλλά από την άλλη πολλοί έχουν επηρεαστεί από αρνητικούς χαρακτηρισμούς ως γλώσσα της αντίπαλου χώρας και σχόλια με ρατσιστικές και ξενοφοβικές προεκτάσεις και για αυτό έχουν αναπτύξει αρνητικά αισθήματα απέναντι στο ιδίωμα.

Επίσης, στην έρευνα της Δότα (2024), εντοπίζεται πως την διάλεκτο χρησιμοποιούν άτομα μεγαλύτερης ηλικίας. Ο Σιλιτζής (2021) προσθέτει ότι η χρήση αυτή ίσως προέρχεται από την καλύτερη κατάρκτηση του γλωσσικού συστήματος που διαθέτουν οι ομιλητές μέσης και μεγαλύτερης ηλικίας ενώ εντοπίζει ότι άτομα νεότερης ηλικίας είναι ευκολότερο να αξιοποιήσουν το ιδίωμα ως υποδεέστερο

καθώς είναι πιο πιθανό να νιώσουν γλωσσική ανασφάλεια και να αναπαράγουν γλωσσικά στερεότυπα.

Σε ότι αφορά την προτίμηση που έχουν οι ομιλητές ανάμεσα στην χρήση του ιδιώματος του τόπου τους ή στην χρήση της κοινής νεοελληνικής η έρευνα της Σούλτη (2021) για τις στάσεις απέναντι στην βλάχικη γλώσσα, έδειξε ότι οι ομιλητές ήταν διχασμένοι. Εδώ αξίζει να αποσαφηνιστεί ότι δεν γίνεται αναφορά σε κάποιο τοπικό ιδίωμα αλλά μια μειονοτική γλώσσα. Οι μισοί ομιλητές θεωρούν τη βλάχικη γλώσσα ισότιμο σύστημα με την κοινή ενώ οι άλλοι μισοί δεν την θεωρούν εξίσου αποτελεσματικό μέσο. Αξιοσημείωτο είναι ότι οι εκπαιδευτικοί, είτε δηλώνουν διαλεκτοφώνοι είτε όχι, δεν θεωρούν την βλάχικη γλώσσα ισότιμη με την κοινή νεοελληνική, δεν την διδάσκουν στην τάξη τους και θεωρούν σωστή την χρήση τους μόνο σε ανεπίσημα περιβάλλοντα. Παρόμοια αποτελέσματα παρατηρήθηκαν στην έρευνα της Πολίτου (2022) που μελετά τις στάσεις που διαμορφώνονται απέναντι στα γκαγκαούζικα και τα πομάκικα, και τονίστηκε η ανάγκη για εκπαιδευτικό σχεδιασμό που αναγνωρίζει και χρησιμοποιεί τις μειονοτικές γλώσσες και διαλεκτικές ποικιλίες της χώρας.

Τέλος, ως προς τον πολιτιστικό χαρακτήρα του ιδιώματος και την αξία του στην πολιτιστική κληρονομιά, οι συμμετέχοντες στην έρευνα της Δότα (2024) αναπτύσσουν θετικές στάσεις. Σε αυτό το σημείο φαίνεται ότι υπάρχει σύγκλιση με τα αποτελέσματα της έρευνας της Κυρτσίδου (2023) που μελετά το ιδίωμα της Σιάτιστας Κοζάνης. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει το γεγονός πως στην πλειονότητα των ερευνών οι συμμετέχοντες έχουν σχεδόν πάντα θετικές στάσεις σχετικά με αυτή την διάσταση των ιδιωμάτων και τα αναγνωρίζουν ως αναπόσπαστα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου της.

Σε ότι αφορά την ετεροαξιολόγηση ιδιωμάτων από διαλεκτοφώνους άλλων ιδιωμάτων στην έρευνά της σχετικά με την ετεροαξιολόγηση του αχαϊκού ιδιώματος η Παπαματθαίου (2021) εντοπίζει ότι υπάρχει μια θετική τάση απέναντι στις διαλεκτικές ποικιλίες.

Στην συνέχεια της εργασίας θα ερευνηθεί το κατά πόσο οι στάσεις απέναντι σε ένα ιδίωμα μπορούν να επηρεαστούν από το σημειωτικό σύστημα του τόπου στον οποίο ομιλείται.

Ενότητα 4^η: Το σημειωτικό σύστημα. Αποσαφήνιση ορολογίας.

Αντικείμενο της επιστήμης της Σημειωτικής είναι η μελέτη των σημείων από τα οποία αποτελείται η κοινωνική ζωή των ανθρώπων. Τα συστήματα σημείων μπορεί να είναι πολύ απλά, όπως η σηματοδότηση της τροχαίας αλλά και ιδιαίτερα σύνθετα, όπως είναι οι πολιτισμικοί κώδικες. Η γλώσσα είναι ένα από τα κυριότερα σημειωτικά συστήματα για αυτό και κατέχει εξέχοντα ρόλο στην σημειωτική επιστήμη (Βελούδης & Κατσώχης).

Όλα τα σημειωτικά συστήματα διαθέτουν σημεία που λειτουργούν ως σημαίνοντα και σημαινόμενα. Σημαίνουν σημείο είναι η μορφή ή αλλιώς ο σημειακός φορέας ενός μηνύματος και σημαινόμενο είναι η σημασία ή αλλιώς το νόημα που δίνεται σε ένα σημαίνον. Η πράξη της σημείωσης εξαρτάται από τον δέκτη του μηνύματος καθώς ο καθένας μπορεί να αναγνωρίσει και να ερμηνεύσει διαφορετικά ένα σημαίνον σημείο (Δαλκαβούκης, 2012)

Μέσα από τα σημειωτικά συστήματα οι άνθρωποι μπορούν να επικοινωνήσουν, να κατανοήσουν τον κόσμο γύρω τους, να αντιληφθούν τον δικό τους ρόλο μέσα στην κοινωνία όπου ζουν και να δράσουν αναλόγως. Κάποια τέτοια συστήματα σημασίας είναι οι θρησκευτικές τελετές, τα ήθη τα έθιμα, οι αφηγήσεις, η τέχνη, η μουσική, οι χειρονομίες, οι εκφράσεις και οι στάσεις του σώματος (Λαγοπούλου, 1983).

Η παρούσα εργασία θα επικεντρωθεί στην παρουσίαση ενός πολιτισμικού κώδικα. Με αυτόν τον όρο εννοείται η μελέτη των συστημάτων αξιών και συμπεριφοράς ως σημειωτικά συστήματα, της σχέσης που έχουν με συγγενικά συστήματα και την ταξινόμηση της πραγματικότητας των διάφορων πολιτισμών (Δαλκαβούκης, 2012).

Τα σημειωτικά μέσα ενός τόπου όπως είναι το ντύσιμο, ο χορός, το φαγητό, τα ονόματα και χαρακτηριστικά τοπωνύμια μπορούν να λειτουργήσουν υποστηρικτικά στην διαμόρφωση μιας γλωσσικής στάσης απέναντι σε μια διαλεκτική ποικιλία (Στάμου & Ντίνας, 2011).

Στην Ελλάδα οι γεωγραφικές ποικιλίες φαίνονται να συνδέονται με θετικές στάσεις καθώς η ελληνική κοινωνία δίνει ιδιαίτερη σημασία στην αγροτική ζωή και στη φύση. Τα διάφορα τοπικά σημειωτικά συστήματα των διαλεκτικών τόπων λειτουργούν επίσης υποστηρικτικά στην διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας καθώς

αναδεικνύουν την ποικιλότητα και τον πλούτο της ελληνικής πολιτισμικής κληρονομιάς (Στάμου & Ντίνας, 2011).

4.1. Το σημειωτικό σύστημα της Ικαρίας.

Το νησί της Ικαρίας βρίσκεται στο βορειοανατολικό Αιγαίο και ανήκει στον νομό Σάμου. Πρόκειται για ένα ορεινό νησί, με έντονη γεωμορφολογία. Διαθέτει πλούσια βλάστηση, τρεχούμενα νερά ενώ το κλίμα της είναι ήπιο μεσογειακό με αρκετές βροχοπτώσεις, ξηρασία τους καλοκαιρινούς μήνες και ισχυρούς ανέμους καθ' όλη την διάρκεια του χρόνου. Διαθέτει πολλούς οικότοπους που έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα NATURA και προστατεύονται.

Η Ικαρία είχε κατοικηθεί από την Μεσολιθική εποχή και στο πέρασμα των χρόνων έχει πάρει πολλά ονόματα. Ονομαζόταν Μάκρις και Δολίχη εξαιτίας του μακρόστενου σχήματος της, Ιχθυόεσσα και Ανεμόεσσα λόγω της πληθώρας των ψαριών στη θάλασσα που την περιέβαλε και τον ισχυρών ανέμων που έπνεαν στην περιοχή αλλά και Οινόη εξαιτίας της μεγάλης παραγωγής κρασιού. Το σημερινό της όνομα προέρχεται από τον μύθο του Δαίδαλου και του Ίκαρου όπου κατά την μυθολογία πνίγηκε στα νερά του νησιού. Η ιστορία του νησιού μέσα στους αιώνες είναι μεγάλη καθώς ανά περιόδους γνώρισε μεγάλη άνθιση, αποτέλεσε εμπορικό σταυροδρόμι και λατρευτικό κέντρο της αρχαιότητας (Παπαγεωργίου, 2019).

Στο νησί διασώζονται ακόμα τα ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής σημασίας αντιπειρατικά σπίτια που κατασκεύασαν οι Ικαριώτες την περίοδο των πειρατικών επιδρομών, μοναδικά σε όλο το αιγαίο σύστημα. Πρόκειται για οικίες φτιαγμένες από φυσικά υλικά που φαίνονται σαν ενσωματωμένες στο φυσικό περιβάλλον και αποτελούν την βάση της παραδοσιακής ικαριακής κατοικίας (Παπαγεωργίου, 2019).

Οι συνήθειες των γηγενών κατοίκων διαμορφώθηκαν επίσης, την περίοδο της αφάνειας όπου κάθε νοικοκυριό έπρεπε να είναι αυτόνομο και οι μετακινήσεις των μελών του έπρεπε να γίνονται κυρίως τις βραδινές ώρες. Πολλοί ερευνητές χαρακτηρίζουν τους Ικαριώτες ως τους φτωχότερους νησιώτες του Αιγαίου καθώς αρκούσαν μόνο στα απαραίτητα και σε όσα παρήγαγαν οι ίδιοι. Η απομόνωση τους έκανε να δίνουν ιδιαίτερη σημασία στις συναθροίσεις και στα πανηγύρια που γίνονταν.

Αυτές οι συνήθειες εμφανίζονται ακόμα και σήμερα στο νησί, όπου οι κάτοικοι συνηθίζουν ακόμα να κάνουν τα ψώνια και πολλές από τις δουλειές του

μετά την δύση του ήλιου. Οι ρυθμοί της καθημερινότητας των Ικαριωτών φαίνονται διαφορετικοί, καθώς ότι ο επαγγελματικός με τον κοινωνικό χρόνο εμπλέκονται και έτσι η εκτέλεση μιας εργασίας φαίνεται να παίρνει περισσότερο χρόνο (Παπαγεωργίου, 2019).

Το αίσθημα της αλληλεγγύης που χαρακτηρίζει τους Ικαριώτες εκφράζεται έντονα από μια αξιοσημείωτη ιστορία που συνέβη τα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Τότε όταν ένας φοροεισπράκτορας είχε αναγκάσει τους κατοίκους να τον κουβαλήσουν στα χέρια με ένα φορείο, εκείνοι τον πέταξαν στον γκρεμό και όταν ζητήθηκε να κατονομάσουν τον ένοχο είπαν την χαρακτηριστική φράση «*ούλοι εμείς εφέντη*» αναλαμβάνοντας έτσι την ευθύνη συλλογικά (Παπαγεωργίου, 2019).

Ένα άλλο βασικό κομμάτι της ικαριακής ιστορίας είναι η ικαριακή επανάσταση του 1912 και ανεξαρτητοποίησή της από την Οθωμανική αυτοκρατορία. Το νησί δεν μπορούσε να προσαρτηθεί στην υπόλοιπη Ελλάδα για αυτό και ανακηρύχθηκε ως ανεξάρτητο κράτος με το όνομα «Ελευθέρα Πολιτεία Ικαρίας».

Μετά την ένωση με την Ελλάδα η Ικαρία συνέχισε να αποτελεί ένα απομονωμένο νησί, χωρίς ιδιαίτερες υποδομές και διασυνδέσεις με τα αστικά κέντρα της εποχής για αυτό και οι κάτοικοι αισθάνθηκαν παραμελημένοι από την ελληνική κυβέρνηση και στράφηκαν σε αριστερές ιδεολογίες (Παπαγεωργίου, 2019). Η αριστερή τους πολιτική ιδεολογία ενισχύθηκε με την υποδοχή μεγάλου αριθμού πολιτικών εξόριστων καθώς επιλέχθηκε λόγω της απομόνωσης και της δύσκολης γεωμορφολογίας της σαν τόπο εξορίας. Οι κάτοικοι υποδέχθηκαν αλληλέγγυοι τους εξόριστους, οι οποίοι πρόσφεραν και αυτοί στο νησί και μέχρι σήμερα χαρακτηρίζεται ως «κόκκινος βράχος» και «νησί των εξόριστων»

Σήμερα η Ικαρία αποτελεί έναν πολύ δημοφιλή τουριστικό προορισμό καθώς φημίζεται για την πολιτισμική και κοινωνική ιδιαιτερότητά της. Τέτοια χαρακτηριστικά είναι η φημισμένη ιδιαίτερη διαχείριση του χρόνου από τους κατοίκους της, η χαλαρότητα και η φιλοξενία αλλά και τα πανηγύρια της. Επίσης, είναι πολύ γνωστή για την μακροζωία των κατοίκων της καθώς βρίσκεται στην λίστα των Blue Zones, με τους μακροβιότερους ανθρώπους στον κόσμο.

Η κοινωνική δομή του νησιού ήταν από πάντα χαλαρή. Εξαιτίας της αραιοκατοίκησης που προαναφέρθηκε δεν δημιουργήθηκε μιας εντελώς οργανωμένη κοινωνία και έτσι σχηματίστηκε ένας χαλαρός κοινωνικός ιστός, στον οποίο ενισχύθηκαν οι αρχές της αυτάρκειας, της ιδιωτικότητας και της αλληλοβοήθειας.

Ακόμα, η δυσκολία μετακίνησης από το ένα μέρος στο άλλο, μέσω χωμάτινων μονοπατιών, έκανε τους κάτοικους ιδιαίτερα φιλόξενους απέναντι στους επισκέπτες και περαστικούς, στοιχείο που τους χαρακτηρίζει ως σήμερα. Επίσης, δεν υπήρχε αυστηρή ταξική περιχαράκωση και κοινωνικός αποκλεισμός ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων, αντιθέτως όλοι όσοι είχαν ανάγκη βοηθούσαν και δέχονταν βοήθεια από το κοινωνικό σύνολο. Επιπρόσθετα, αναπτύχθηκε ο κοινοτισμός. Πολλά δημόσια έργα γίνονται ακόμα και σήμερα έπειτα από συλλογική συνεισφορά. Η θέση της γυναίκας δεν ήταν ποτέ υποδεέστερη του άντρα, τουναντίον συμμετείχε σε όλες τις εργασίες και τα κοινωνικά δρώμενα. Όλα τα παραπάνω δημιουργούν μια διαχρονικά μη βίαιη κοινωνία, χωρίς μεγάλες κοινωνικές αντιθέσεις και στιγματισμούς (Παπαγεωργίου, 2019).

Τα ικαριακά ήθη και έθιμα που διασώζονται μέχρι σήμερα διαποτίζονται με πολιτιστικά στοιχεία του παρελθόντος. Λαογραφικά στοιχεία αποτυπώνονται στον ικαριακό γάμο. Σε αυτόν είναι όλοι καλεσμένοι και γίνεται ανοιχτά στην πλατεία του χωριού όπου σερβίρεται και το παραδοσιακό «γαμοπίλαφο». Επίσης, κατά το έθιμο του Άη Βασίλη, την πρώτη μέρα του χρόνου όλα τα σπίτια είναι ανοιχτά και περιμένουν τις παρέες των συγχωριανών να πούνε τα κάλαντα συνήθως υπό την συνοδεία οργάνων για να διασκεδάσουν και να γιορτάσουν όλοι μαζί. Την Κυριακή του Πάσχα, υπό την μορφή μνημόσυνου, είθισται να γίνονται προσφορές σε κρέας, κρασί και ψωμί στους νεκρούς. Αφού ευλογηθούν από τον παπά, τα τρόφιμα μοιράζονται σε όσους βρίσκονται εκεί. Αργότερα την ίδια μέρα σε κάποια χωριά του νησιού διαδραματίζεται το έθιμο του Σωρού, όπου ανάβουν μεγάλες φωτιές με σωρό από ξύλα που έχουν συγκεντρωθεί κοπιωδώς τις προηγούμενες μέρες. Τα χωριά που συμμετέχουν στο έθιμο ανταγωνίζονται πιο θα ανάψει την μεγαλύτερη φωτιά. Τέλος, ένα προχριστιανικό διονυσιακό έθιμο που αναβιώνει της απόκριες και είναι αυτό των τραγόμορφων και κουδουνάτων, όπου οι συμμετέχοντες ντύνονται με προβιές ζώων, ανάβουν φωτιές και τριγυρίζουν σε παρέες χτυπώντας τα κουδούνια τους (Παπαγεωργίου, 2019).

Το σημαντικότερο πολιτιστικό δρώμενο και πολιτιστική δραστηριότητα του νησιού είναι τα παραδοσιακά ικαριώτικα πανηγύρια. Τα πανηγύρια αυτά αποτελούν την γιορτή του αγίου, του χωριού και των κατοίκων του. Κάθε χωριό έχει το δικό του πανηγύρι που γίνεται ανήμερα της γιορτής του πολιούχου της εκκλησίας του και διοργανώνεται στους χώρους που συναθροίζεται η τοπική κοινότητα. Μέχρι τα τέλη

του 19^{ου} αιώνα όσα προσφέρονταν εκεί – κατσίκια, κρασί, άρτοι- συγκεντρώνονταν από προσφορές και μοιράζονταν αμέσως στους συμμετέχοντες του πανηγυριού. Στα χρόνια που πέρασαν μέχρι και σήμερα όσα προσφέρονται στο πανηγύρι δίνονται έναντι χρηματικού αντίτιμου, καθώς τα πανηγύρια γίνονται για κοινωφελείς σκοπούς. Όλοι προσφέρουν καταναλώνοντας και βοηθώντας με την προσωπική τους εργασία στην οργάνωση και διεξαγωγή του πανηγυριού, με μια έντονη μορφή αυτοοργάνωσης που δεν συναντάς πουθενά αλλού στο Αιγαίο. Τα χρήματα που μαζεύονται επιστρέφονται έμμεσα στην κοινότητα μέσω της δημιουργίας έργων, ανακαινίσεων και ανοικοδομήσεων υπάρχουσων υποδομών ,που αποφασίζει μέσω συλλογικών διαδικασιών ότι χρειάζεται, η κάθε κοινότητα. Επιπρόσθετα, ακόμα και σήμερα όλα τα προσφερόμενα αγαθά στο πανηγύρι προέρχονται από Ικαριώτες παραγωγούς στηρίζοντας επιπλέον την κοινότητα που απαρτίζεται κυρίως από κτηνοτρόφους, αγρότες, μελισσοκόμους και αμπελουργούς (Μπαρέλη, 2018).

Βασικά στοιχεία του πανηγυριού είναι η μουσική, ο χορός, το τραγούδι, το εθιμοτυπικό φαγητό που προαναφέρθηκε και το ικαριώτικο μπρούσκο κρασί. Το πανηγύρι στην Ικαρία, παραμένει ένα ζωντανό πολιτιστικό δρώμενο καθώς εκφράζει την τοπική πολιτιστική ταυτότητα όλων των Ικαριωτών, και όσων μένουν εκεί και όσων επιστρέφουν στο νησί για εκείνη την χρονική περίοδο.

Το τελετουργικό του εορτασμού ξεκινά παραμονή της εορτής, με την κορύφωση των προετοιμασιών του πανηγυριού. Ανήμερα, αφού τελειώσει η εκκλησιαστική λειτουργία ξεκινά το πανηγύρι, με φαγητό έξω από την εκκλησία που ονομάζεται «πρόθεση» και αφορά βραστό κρέας, ψωμί, κρασί, σαλάτα και ζωμό στον οποίο έχει βράσει το «ρασκό» (το ελευθέρας βοσκής) κατσίκι.

Στην Ικαρία τα περισσότερα πανηγύρια γίνονται το καλοκαίρι, ενώ το πιο δημοφιλές και το μεγαλύτερο όλου του Αιγαίου γίνεται τον Δεκαπενταύγουστο στην περιοχή της Λαγκάδας. Τώρα πια τα μεγάλα πανηγύρια του καλοκαιριού έχουν χάσει τον παραδοσιακό τους χαρακτήρα, αλλά μπορεί κανείς ακόμα να βιώσει την παράδοση στα μικρότερα και πιο απομακρυσμένα χωριά της Ικαρίας (Παπαγεωργίου, 2019).

Οι μουσικοί που απαρτίζουν της ορχήστρες των πανηγυριών είναι λαϊκοί μουσικοί από το νησί. Παλαιότερα χρησιμοποιούνταν η λύρα, αλλά τώρα κυρίαρχο όργανο θεωρείται το βιολί καθώς είναι το βασικό όργανο με το οποίο παίζεται ο ικαριώτικος χορός. Επίσης, ακόμα παίζονται σκοποί με την παραδοσιακή τσαμπούνα

(πνευστό όργανο φτιαγμένο από δέρμα ζώου). Το ρεπερτόριο του ικαριώτικου πανηγυριού αποτελείται από τα παραδοσιακά ικαριώτικα τραγούδια, λαϊκά κομμάτια, τανγκό και βαλς και άλλα νησιώτικα τραγούδια, όπως συρτός και μπάλος (Παπαγεωργίου, 2019).

Ο ικαριώτικος χορός ως ένα ακόμα σημειωτικό χαρακτηριστικό του συστήματος του νησιού συνθέτει και ενισχύει ακόμα την πολιτισμική ταυτότητα των κατοίκων του νησιού. Είναι χορός ορχηστρικός και ο οργανοπαίχτης έχει μεγάλη δυνατότητα να αυτοσχεδιάσει το παίξιμο του ανάλογα με την αλληλεπίδραση που έχει με τους χορευτές και τον κόσμο, συνδέοντας έτσι κοινό και μουσική σε ένα ενιαίο τελεστικό (Παπαγεωργίου, 2019). Κατά το πέρασμα των χρόνων ο χορός έχει αλλάξει πολλές μορφές και βήματα και διαφοροποιείται από περιοχή σε περιοχή.

Η έντονη διάδραση μεταξύ όλων των παρευρισκόμενων στο πανηγύρι μέσω της μουσικής και του χορού δημιουργεί ένα κλίμα συλλογικής έκφρασης, επικοινωνίας και κοινωνικής δράσης που μετατρέπει το δρώμενο σε εμπειρίες και συναισθήματα (Παπαγεωργίου, 2019). Για αυτό τον λόγο, αποτελούν αδιαμφισβήτητα έναν πόλο έλξης για τους επισκέπτες του νησιού.

Επιπρόσθετα η Ικαρία, εκτός από τα πανηγύρια έχει γίνει γνωστή για το γενικότερο προφίλ της ως προορισμός που επικεντρώνεται στο ευ ζην, την μακροβιότητα και τον ποιοτικό τρόπο ζωής. Αρκετοί επισκέπτες την προτιμούν για να κάνουν ελεύθερο κάμπινγκ, να περπατήσουν στα μονοπάτια της και να γνωρίζουν από κοντά τις διατροφικές συνήθειες των κατοίκων τους.

4.2. Η σχέση του σημειωτικού συστήματος της Ικαρίας και του ιδιώματος της.

Το σημειωτικό σύστημα του νησιού, αποτυπώνεται και στην ιδιοματική γλώσσα του τόπου. Πολλές ιδιοματικές λέξεις χρησιμοποιούνται ως σημαίνοντα σημεία για να περιγράψουν την πολιτισμική πραγματικότητα του τόπου. Στο ιδιαίτερο διαλεκτικό λεξιλόγιο που σχετίζεται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του νησιού εντοπίζονται λέξεις όπως «το ζεφκιν» που προέρχεται από την τούρκικη λέξη *zenk* για να χαρακτηριστεί ένα μεγάλο ξεφάντωμα, «ο ξεβκαλής» για να παρουσιαστεί ο μερακλής στο γλέντι, «το χοροστάλισμα» για να περιγραφεί ένα γλέντι μικρής έκτασης που είχε συνοδεία μουσικής. Επίσης «η αλλαξιά» ήταν η λέξη που περιέγραφε την ανταλλαγή των μεροκάματων που έκαναν τα μέλη της

κοινότητας καθώς δεν μπορούσαν να πληρώσουν με χρήματα τους εργάτες. Το ιδιαίτερο σνακ των Ικαριωτών ήταν η «κρασοψυχιά», ζυμωμένο ψωμί που βουτούσαν στο ντόπιο κρασί το οποίο από την αρχαιότητα λέγεται «πράμνιος οίνος».

Ενότητα 5^η: Η έρευνα

5.1. Ο σκοπός και τα ερωτήματα της έρευνας

Έχοντας ως άξονα τις στάσεις που έχουν διαμορφώσει ατομικά οι ομιλητές και τα στερεότυπα που προκύπτουν από αυτές, προέκυψε η παρακάτω έρευνα που αφορά την αυτοαξιολόγηση του ικαριακού ιδιώματος από τους ομιλητές του και την ετεροαξιολόγησή του από ομιλητές της κοινής νέας ελληνικής ή διαφορετικών νεοελληνικών διαλέκτων. Επιπρόσθετα, σκοπό της έρευνας αποτελεί η πιθανότητα οι στάσεις των ομιλητών να συνδέονται με το σημειωτικό σύστημα του νησιού.

Τα ερωτήματα που τέθηκαν στους συμμετέχοντες της έρευνας και αφορούν τους διαλεκτοφώνους του ικαριακού ιδιώματος είναι τα εξής:

1. Αν γνωρίζουν κάποια χαρακτηριστικά του ικαριακού ιδιώματος.
2. Αν θεωρούν τον εαυτό τους χρήστη του ικαριακού ιδιώματος.
3. Κατά πόσο χρησιμοποιείται το ικαριακό ιδίωμα στο ευρύτερο κοινωνικό τους περιβάλλον.
4. Ποιες είναι οι πεποιθήσεις τους για την χρήση του (αυτοαξιολόγηση).
5. Σε ποια περιβάλλοντα το χρησιμοποιούν.
6. Κατά πόσο θεωρούν ότι η χρήση του έχει αντίκτυπο στην κοινωνική τους ζωή.
7. Κατά πόσο θεωρούν ότι η χρήση του αναδεικνύει την τοπική πολιτιστική τους κληρονομιά.
8. Ποια στάση θεωρούν ότι χρειάζεται να διατηρούν οι υπόλοιποι ομιλητές απέναντι στο ικαριακό ιδίωμα.

Τα ερωτήματα που αφορούν και τους ομιλητές της κοινής ή άλλης διαλέκτου (ετεροαξιολόγηση) είναι τα εξής:

9. Κατά πόσο θεωρούν το ικαριακό ιδίωμα εύηχο.

10. Πώς θα το χαρακτήριζαν.
11. Με ποια άλλη νεοελληνική διάλεκτο θα μπορούσαν να παρομοιάσουν το
ικαριακό ιδίωμα.
12. Κατά πόσο θεωρούν ότι είναι εξίσου αποτελεσματικό μέσο επικοινωνίας με
την κοινή νεοελληνική.
13. Πόσο κατανοητό τους γίνεται το ικαριακό ιδίωμα.
14. Πώς νιώθουν όταν ακούν νεοελληνικές διαλέκτους και πώς νιώθουν όταν
ακούνε το ικαριακό ιδίωμα.
15. Πώς συμπεριφέρονται όταν συνομιλούν με κάποιον διαλεκτοφώνο.
16. Κατά πόσο πιστεύουν ότι το ικαριακό ιδίωμα είναι καλύτερο σε σχέση με
κάποια άλλη νεοελληνική διάλεκτο.

Τα ερωτήματα που συνδέονταν με το σημειωτικό σύστημα του νησιού ήταν:

17. Αν έχουν επισκεφτεί το νησί ή γνωρίζουν τις τοπικές παραδόσεις του.
18. Αν γνωρίζουν ιστορικά γεγονότα του νησιού και ποια συναισθήματα τους
γεννούνται όταν τα μαθαίνουν.
19. Αν γνωρίζουν την σημασία ορισμένων λέξεων που αποτελούν στίχους
γνωστών παραδοσιακών τραγουδιών της Ικαρίας.

5.2. Ο σχεδιασμός και τα μεθοδολογικά εργαλεία της έρευνας.

Το πρόγραμμα σχεδίασης που ακολουθήθηκε είναι η έρευνα πεδίου (Μικρός, 2009). Συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκε το ποσοτικό εργαλείο του ερωτηματολογίου ώστε να συλλεχθούν δεδομένα τόσο από ομιλητές του ικαριακού ιδιώματος όσο και από μεγάλο αριθμό διαφόρων διαλεκτοφώνων και ομιλητών της κοινής νεοελληνικής. Για την δημιουργία του ερωτηματολογίου και την λήψη των απαντήσεων αξιοποιήθηκε η πλατφόρμα Google Forms.

Τα ερωτηματολόγια διαμοιράστηκαν μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και μέσα μαζικής δικτύωσης στους συμμετέχοντες. Οι διαλεκτοφώνοι του ικαριακού ιδιώματος δεν χρειάζονταν να διαμένουν απαραίτητα στην Ικαρία, ενώ για τους συμμετέχοντες που ήταν ομιλητές διαφορετικής διαλέκτου βασική προϋπόθεση ήταν να έχουν επαφή με το ιδίωμα.

Όλοι οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για τον σκοπό της έρευνας και για το απόρρητο των απαντήσεών τους. Οι απαντήσεις είναι ανώνυμες και χρησιμοποιήθηκαν μόνο για την συλλογή και ανάλυση των συμπερασμάτων αυτής της εργασίας.

5.3. Συλλογή δεδομένων

Όπως προαναφέρθηκε, ως μεθοδολογικό εργαλείο χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο ατομικής συμπλήρωσης. Το συγκεκριμένο εργαλείο επιλέχθηκε γιατί αποτελεί σημαντικό εργαλείο στη έρευνα που αφορά τις ανθρωπιστικές επιστήμες (Babbie, 2011) (Babbie, 2011) (Babbie, 2011) (Babbie, 2011).

Οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου επιλέχθηκαν, λαμβάνοντας υπόψιν τις δυσκολίες και τις προκλήσεις που θα μπορούσαν να προκύψουν τόσο στην κατασκευή και επεξεργασία των αποτελεσμάτων του όσο και στην συμπλήρωση από τους συμμετέχοντες. Το ερωτηματολόγιο είναι απλά διατυπωμένο και ξεκινά με δημογραφικά στοιχεία προχωρώντας στα θέματα που αφορούν την έρευνα.

Με σκοπό να συλλεχθεί μεγάλος αριθμός δεδομένων σε εύλογο χρονικό διάστημα, τα ερωτηματολόγια διαμοιράστηκαν διαδικτυακά. Επιλέχθηκε να γίνει δειγματοληψία ευκολίας η οποία στηρίζεται στα διαθέσιμα άτομα που μπορούν να συμμετέχουν σε μια έρευνα σχηματίζοντας έτσι ένα δείγμα ευκολίας με συμμετέχοντες γνωστούς στην ερευνήτρια. Η μέθοδος αυτής της έρευνας δεν επιτρέπει την γενίκευση των συμπερασμάτων της καθώς είναι πιο δύσκολο να ελεγχθούν μεταβλητές που ίσως επηρεάζουν τις απαντήσεις των συμμετεχόντων. Ωστόσο αυτή η μέθοδος αποδεικνύεται ιδιαίτερα αποτελεσματική για την ανίχνευση του φαινομένου που μελετάται και να σχηματιστεί μια γενική εικόνα για την συχνότητα και τις κυριότερες μεταβλητές με τις οποίες σχετίζεται. Τα δεδομένα μπορούν να συλλεχθούν γρήγορα και σε μεγάλο αριθμό (Μικρός, 2009). Οι συμμετέχοντες μπορούσαν να τα συμπληρώσουν είτε με την μορφή κλειστών και ημικλειστών απαντήσεων όπου μπορούσαν να επιλέξουν από μια λίστα προτεινόμενων απαντήσεων είτε ήταν με την μορφή μονολεκτικών απαντήσεων.

Το ερωτηματολόγιο διαθέτει 26 ερωτήσεις. Οι πρώτες 4 ερωτήσεις αφορούν τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων και παρέχουν πληροφορίες σχετικά με το φύλο, την ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης και τον τόπο καταγωγής των ερωτηθέντων. Οι επόμενες 8 ερωτήσεις αφορούν αποκλειστικά τους διαλεκτοφώνους

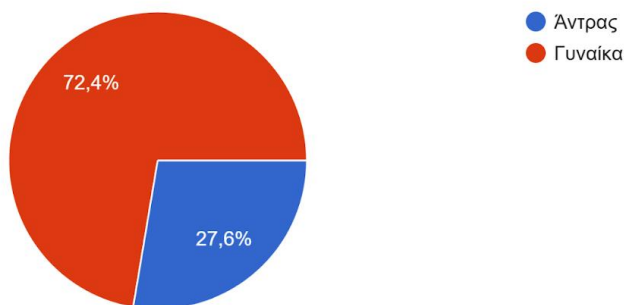
του ικαριακού ιδιώματος και διαπραγματεύονται θέματα αυτό-αξιολόγησης των πεποιθήσεων και των στάσεων τους απέναντι στο ικαριακό ιδίωμα. Οι υπόλοιπες 11 ερωτήσεις απαντώνται και από τους χρήστες του ιδιώματος αλλά και από διαλεκτοφώνους διαφορετικών νεοελληνικών διαλέκτων και χρήστες τις κοινής νεοελληνικής. Αφορούν ζητήματα ετεροαξιολόγησης του ιδιώματος και πιθανής σύνδεσης των στάσεων απέναντι σε αυτό με το σημειωτικό σύστημα του νησιού.

Ενότητα 6^η : Ανάλυση του ερωτηματολογίου

6.1. Δημογραφικά στοιχεία

Η πρώτη ερώτηση του ερωτηματολογίου αφορά το φύλο των ερωτηθέντων. Από το πρώτο γράφημα φαίνεται ότι στο σύνολο των 76 συμμετεχόντων το 72,4 αποτελείται από γυναίκες και το 27,6 από άντρες. Μολονότι ο αριθμός των γυναικών (55) είναι μεγαλύτερος των ανδρών (21) θεωρείται αντιπροσωπευτικός του ενήλικου πληθυσμού στον οποίο απευθύνεται η έρευνα.

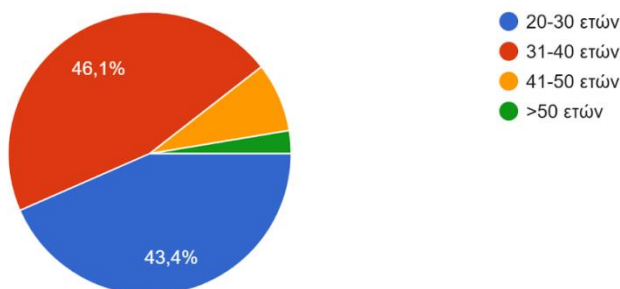
Φύλο
76 απαντήσεις

Γράφημα 1: Το φύλο των συμμετεχόντων

Το δεύτερο δημογραφικό στοιχείο των συμμετεχόντων που συλλέχθηκε αφορά την ηλικιακή ομάδα στην οποία ανήκουν. Η κατηγοριοποίηση των ηλικιών χωρίστηκε σε 4 ομάδες και καθεμία συμπεριλαμβάνει άτομα ηλικίας 20-30 ετών, 31-40 ετών, 41-50 ετών και 50 ετών και πάνω. Από τους συμμετέχοντες οι 33 ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 20-30 ετών, οι 35 στην ομάδα των 31-40 ετών, οι 6 στην ομάδα των 41-50 και 2 συμμετέχοντες ήταν 50 χρονών και άνω.

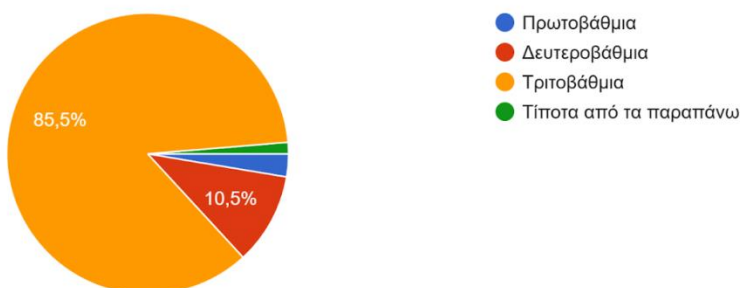
Ηλικία
76 απαντήσεις

Γράφημα 2: Η ηλικία των συμμετεχόντων

Το τρίτο δημογραφικό στοιχείο των συμμετεχόντων αφορούσε το επίπεδο εκπαίδευσης το οποίο διέθεταν και περιελάμβανε τις κατηγορίες της πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας, τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και την επιλογή του τίποτα από τα παραπάνω. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων, 65 άτομα, ήταν απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση είχαν φοιτήσει 8 άτομα, στην πρωτοβάθμια 2 και ένας συμμετέχων δεν είχε αποφοιτήσει σε καμία από τις παραπάνω βαθμίδες εκπαίδευσης.

Επίπεδο Εκπαίδευσης
76 απαντήσεις

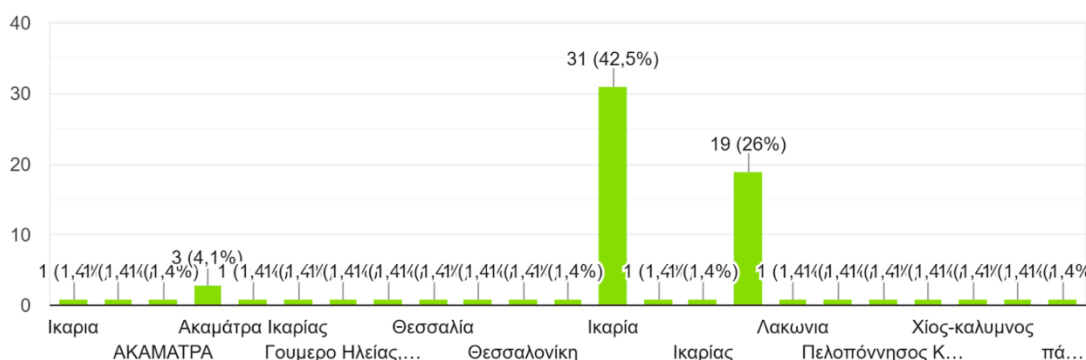
Γράφημα 3: Το επίπεδο εκπαίδευσης των συμμετεχόντων

Τέλος, η πληροφορία δημογραφικών στοιχείων που ζητήθηκε είναι ο τόπος καταγωγής των συμμετεχόντων. Εδώ οι συμμετέχοντες μπορούσαν να δηλώσουν τον τόπο καταγωγής τους και έτσι να καταδείξουν την διάλεκτο την οποία χρησιμοποιούν ή με την οποία σχετίζονται. Η πλειοψηφία, 63 άτομα, έχει καταγωγή από την Ικαρία. Εδώ, ορισμένοι συμμετέχοντες έγιναν ακόμα πιο συγκεκριμένοι συμπληρώνοντας το χωριό καταγωγής τους στην Ικαρία. Το σύνολο των συμμετεχόντων συμπληρώνουν 6

άτομα από την Αθήνα, 5 άτομα από διάφορους νομούς της Πελοποννήσου, 2 άτομα από την Θεσσαλία, 1 από την Θεσσαλονίκη, 1 από την Σάμο και ένας συμμετέχων καταγόταν από τα Δωδεκάνησα. Από τον μεγάλο αριθμό των Ικαριωτών συμμετεχόντων θα διερευνηθούν πληρέστερα οι στάσεις τους γύρω από το ιδίωμα ενώ οι συμμετέχοντες από τα υπόλοιπα μέρη της Ελλάδας θα δώσουν δεδομένα σχετικά με την στάση των υπόλοιπων διαλεκτοφώνων απέναντι στο ικαριακό ιδίωμα και το σημειωτικό σύστημα του νησιού.

Τόπος Καταγωγής (Τόπος καταγωγής που να συνεπάγεται διαλεκτική ομιλία)

73 απαντήσεις

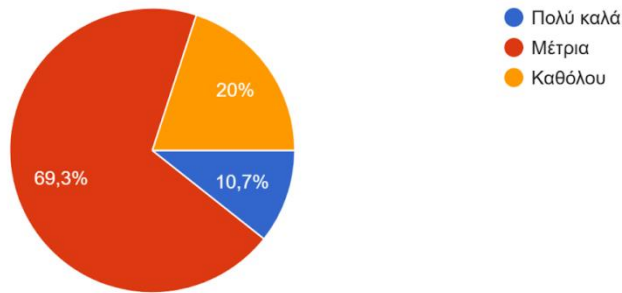

Γράφημα 4: Ο τόπος καταγωγής των συμμετεχόντων

6.2. Οι στάσεις των ομιλητών.

Το ερωτηματολόγιο προχωρά με ερωτήσεις που αφορούν τις στάσεις των ομιλητών απέναντι στο ικαριακό ιδίωμα. Η ερώτηση 5 αφορά την χρήση του ιδιώματος από τους ομιλητές του. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων, 52 άτομα, θεωρούν ότι το χρησιμοποιούν σε μέτριο επίπεδο. Σε πολύ καλό επίπεδο το χρησιμοποιούν 8 άτομα και οι υπόλοιποι 3 συμμετέχοντες Ικαριακής καταγωγής δεν το χρησιμοποιούν καθόλου. Οι συμμετέχοντες από τα υπόλοιπα μέρη της Ελλάδας δεν χρησιμοποιούν καθόλου το ικαριακό ιδίωμα.

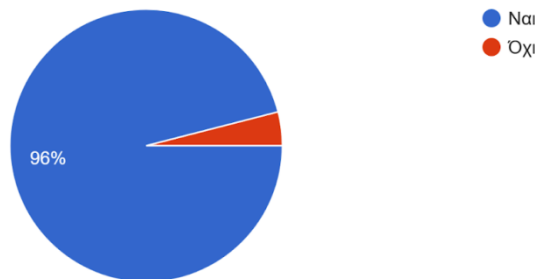
Χρησιμοποιείτε το ικαριακό ιδίωμα;
75 απαντήσεις

Γράφημα 5: Η χρήση του ικαριακού ιδιώματος

Στην συνέχεια, η ερώτηση 6 ζητά από τους συμμετέχοντες να απαντήσουν κατά πόσο γίνεται χρήση του ικαριακού ιδιώματος στο ευρύτερο οικογενειακό και κοινωνικό τους περιβάλλον. Στην πλειοψηφία οι συμμετέχοντες, 72 άτομα, απάντησαν ότι κάποιος στο περιβάλλον τους χρησιμοποιεί το ικαριακό ιδίωμα, ενώ 3 άτομα απάντησαν ότι κανείς στο περιβάλλον τους δεν το χρησιμοποιεί.

Υπάρχουν άτομα στο ευρύτερο ή οικογενειακό σας περιβάλλον που χρησιμοποιούν το ικαριακό
ιδίωμα;
75 απαντήσεις

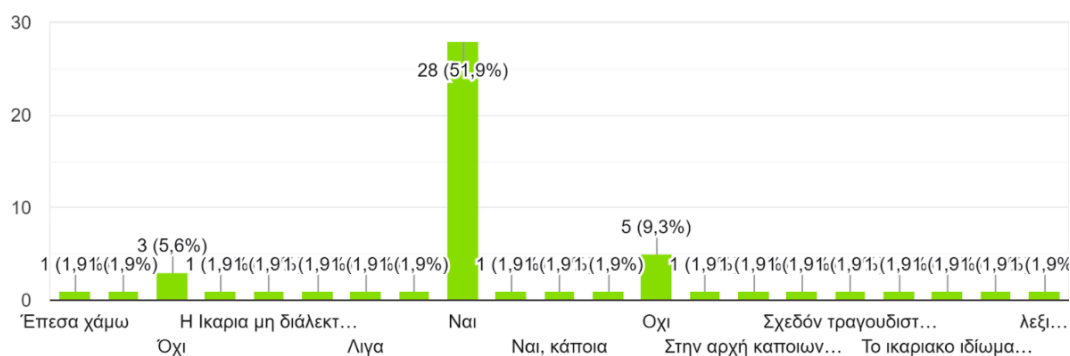
Γράφημα 6: Η χρήση του ικαριακού ιδιώματος στο ευρύτερο περιβάλλον.

Η ερώτηση 7, ζητά από τους συμμετέχοντες να αναφέρουν σε μορφή ανοιχτής απάντησης αν γνωρίζουν κάποια χαρακτηριστικά του ικαριακού ιδιώματος. Εδώ, 30 συμμετέχοντες απάντησαν μονολεκτικά ότι «ναι» γνωρίζουν τα χαρακτηριστικά του. Δύο από τους συμμετέχοντες απάντησαν ότι γνωρίζουν «λίγα» χαρακτηριστικά και 8 ότι «όχι» δεν γνωρίζουν κανένα χαρακτηριστικό. Κάποιοι από τους ερωτηθέντες, 3 άτομα, έγιναν πιο συγκεκριμένοι και απάντησαν ότι το ικαριακό ιδίωμα διαθέτει δικό του λεξιλόγιο και 3 άτομα ανέφεραν την ιδιαίτερη προφορά του. Δύο άτομα ανέφεραν ότι συνδέεται με την αρχαία ελληνική γλώσσα και 3 άτομα επισήμαναν την

συλλαβική αύξηση –η στην αρχή παρελθοντικών ρημάτων αντί για –ε. Τέλος, δύο συμμετέχοντες ανέφεραν την απουσία του φωνήματος «δ» και «θ» στα μόρια δεν και θα ενώ ένας συμμετέχοντας σημείωσε την αλλαγή του φωνήματος «λ» στις λέξεις με το φώνημα «γ».

Γνωρίζετε κάποια χαρακτηριστικά του ικαριακού ιδιώματος;

54 απαντήσεις

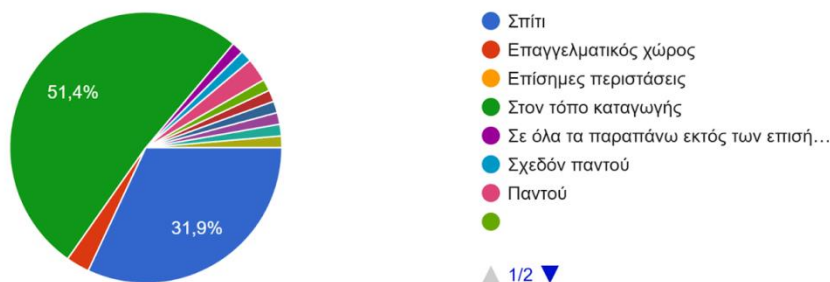

Γράφημα 7: Τα χαρακτηριστικά του ικαριακού ιδιώματος.

Η επόμενη ερώτηση αφορούσε τον χώρο στον οποίο οι ομιλητές κάνουν μεγαλύτερη χρήση του ικαριακού ιδιώματος. Το μεγαλύτερο ποσοστό, 37 άτομα, μιλούν το ιδίωμα όταν βρίσκονται στον τόπο καταγωγής τους ενώ αμέσως μετά, 23 συμμετέχοντες απάντησαν ότι κάνουν χρήση του ιδιώματος στο σπίτι τους. Οκτώ άτομα απαντούν ότι μιλούν το ιδίωμα παντού, σχεδόν παντού ή καθημερινά και 2 άτομα αναφέρουν ότι το χρησιμοποιούν στον επαγγελματικό τους χώρο. Ένας συμμετέχων δηλώνει ότι συνηθίζει να χρησιμοποιεί το ικαριακό ιδίωμα παντού αλλά όταν πρόκειται για επίσημες περιστάσεις χρησιμοποιεί την κοινή νεοελληνική.

Σε ποια περιβάλλοντα χρησιμοποιείτε το ικαριακό ιδίωμα;

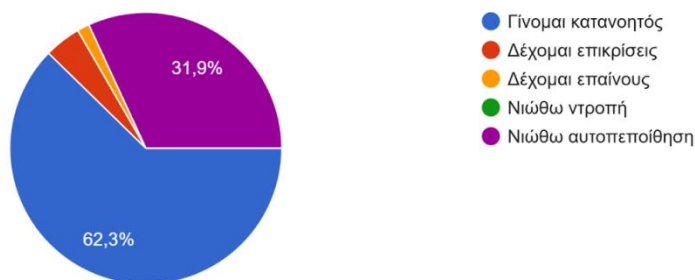
72 απαντήσεις

Γράφημα 8: Τα περιβάλλοντα χρήσης του ικαριακού ιδιώματος.

Η ερώτηση 9 σχετίζεται με τις πεποιθήσεις των ομιλητών σε σχέση με το ιδίωμα. Σε αυτή την ερώτηση το μεγαλύτερο ποσοστό, 43 άτομα, θεωρούν ότι γίνονται κατανοητοί από τους συνομιλητές τους και 22 άτομα νιώθουν αυτοπεποίθηση όταν το χρησιμοποιούν. Τρεις συμμετέχοντες δήλωσαν ότι δέχονται επικρίσεις όταν μιλούν με το ικαριακό ιδίωμα και μόλις ένας ότι δέχεται επαίνους.

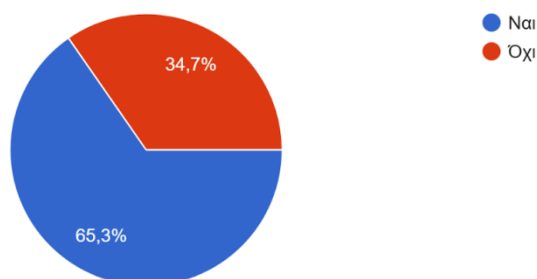
Πεποιθήσεις αναφορικά με την χρήση του ικαριακού ιδιώματος
69 απαντήσεις

**Γράφημα 9: Οι πεποιθήσεις των ομιλητών αναφορικά με την χρήση του
ικαριακού ιδιώματος.**

Στην συνέχεια εξετάζεται κατά πόσο οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι επηρεάζεται η κοινωνική ζωή ενός διαλεκτοφώνου από την χρήση της τοπικής του διαλέκτου. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες, 49 άτομα, θεωρούν ότι η κοινωνική ζωή επηρεάζεται από την χρήση ή όχι νεοελληνικών διαλέκτων ενώ 26 άτομα πιστεύουν ότι η χρήση τους δεν αποτελεί διαμορφωτικό παράγοντα της κοινωνικής ζωής.

Η χρήση των νεοελληνικών διαλέκτων έχει αντίκτυπο στην κοινωνική ζωή;
75 απαντήσεις

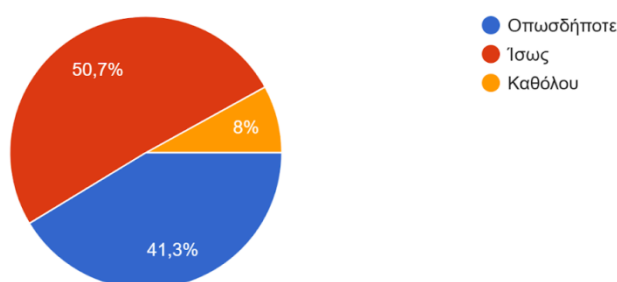
**Γράφημα 10: Η χρήση των νεοελληνικών διαλέκτων και ο αντίκτυπος στην
κοινωνική ζωή ενός διαλεκτοφώνου.**

Η ερώτηση 11 διερευνά κατά πόσο η χρήση και η κατανόηση του ικαριακού ιδιώματος διαδραματίζει καθοριστικό παράγοντα στην ανάδειξη της πολιτιστικής

ταυτότητας των ομιλητών. Σε αυτή την ερώτηση, 38 συμμετέχοντες δήλωσαν ότι ίσως αποτελεί έναν τέτοιο παράγοντα, 31 συμμετέχοντες ότι αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για να αναδειχθεί η πολιτιστική τους ταυτότητα και 6 άτομα δεν θεωρούν ότι παίζει κανέναν σημαντικό ρόλο για την ανάδειξη της τοπικής τους ταυτότητας.

Η χρήση και κατανόηση του τοπικού σας ιδιώματος είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάδειξη της τοπικής πολιτιστικής σας ταυτότητας;

75 απαντήσεις

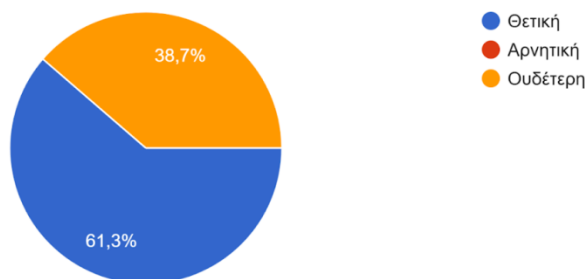

Γράφημα 11: Η χρήση του τοπικού ιδιώματος ως απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάδειξη της τοπικής πολιτιστικής ταυτότητας.

Η τελευταία ερώτηση που αφορά τις στάσεις των ομιλητών εξετάζει ποια άποψη πιστεύεται ότι πρέπει να έχουν οι μη διαλεκτοφώνοι απέναντι στο ικαριακό ιδίωμα. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων, 46 άτομα, απαντούν ότι πρέπει να υπάρχει μια θετική στάση απέναντι του και οι υπόλοιποι συμμετέχοντες πιστεύουν ότι πρέπει να τηρείται ουδέτερη στάση. Δεν υπάρχει καμία απάντηση που να στηρίζει την ύπαρξη αρνητικής στάσης.

Ποια πιστεύετε ότι πρέπει να είναι η στάση όσων δεν μιλούν ικαριώτικα απέναντι στο τοπικό ιδίωμα;

75 απαντήσεις

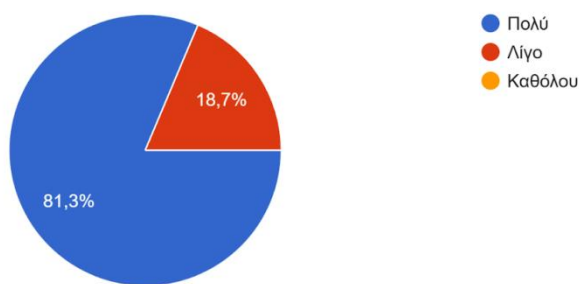
Γράφημα 12: Η στάση των μη διαλεκτοφώνων απέναντι στο ικαριακό ιδίωμα.

6.3. Η σύνδεση του ικαριακού ιδιώματος με το σημειωτικό σύστημα του νησιού.

Οι επόμενες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου διερευνούν το πώς οι στάσεις απέναντι στο ιδίωμα μπορούν να επηρεαστούν από το σημειωτικό σύστημα του τόπου.

Η ερώτηση 13 ζητάει από τους συμμετέχοντες να απαντήσουν πόσο εύηχο θεωρούν ότι είναι το ικαριακό ιδίωμα. Από το σύνολο των συμμετεχόντων οι 61 πιστεύουν ότι είναι πολύ εύηχο ιδίωμα και οι 14 ότι είναι λιγότερο εύηχο. Δεν υπήρχε καμία απάντηση ότι δεν είναι εύηχο.

Πιστεύετε ότι το ικαριακό ιδίωμα είναι γενικά ένα εύηχο (ακούγεται ωραία) ιδίωμα;
75 απαντήσεις

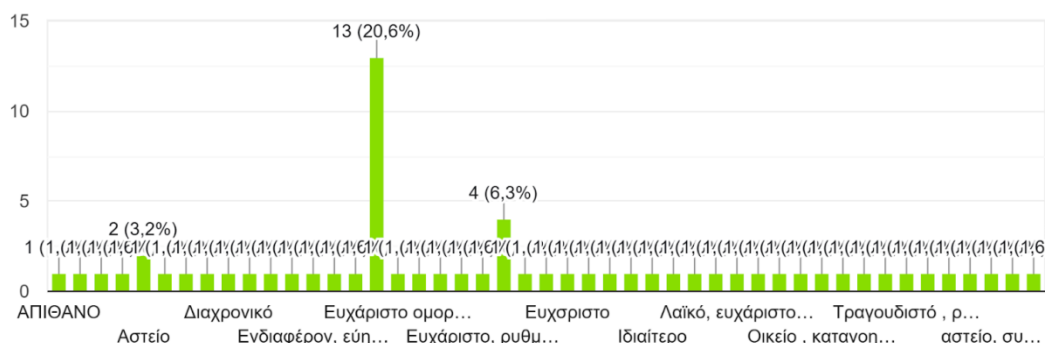
Γράφημα 13: Πόσο εύηχο θεωρείται ότι είναι το ικαριακό ιδίωμα.

Στην συνέχεια, με την μορφή ανοικτής απάντησης, ζητείται από τους συμμετέχοντες να χαρακτηρίσουν με επίθετα το ικαριακό ιδίωμα. Ταξινομώντας τα επίθετα σε κατηγορίες για να γίνει πιο εύκολη η παρουσίασή τους διαπιστώνεται ότι είκοσι δύο άτομα το χαρακτηρίζουν ευχάριστο, 13 άτομα τραγουδιστό, μελωδικό, ρυθμικό, πολυτονικό και εύηχο και 10 άτομα θεωρούν ότι είναι ενδιαφέρον, ιδιαίτερο, ξεχωριστό και περίεργο. Συνεχίζοντας, 5 συμμετέχοντες το χαρακτηρίζουν αστείο, χιουμοριστικό και 3 άτομα το βρίσκουν έξυπνο, εύστοχο και αυθεντικό. Δύο από τους ερωτηθέντες το χαρακτηρίζουν απίθανο και όμορφο, ένας το θεωρεί αναγκαίο, 1 το βρίσκει ήρεμο και αργό σε αντίθεση με έναν δεύτερο συμμετέχοντα που το βρίσκει έντονο. Τέλος, ένα άτομο το θεωρεί διακριτικό σε αντίθεση με έναν άλλο που το χαρακτηρίζει ξεπερασμένο και για τρεις συμμετέχοντες είναι ακαταλαβίστικο, ακατανόητο.

Δώστε μερικά επίθετα που χαρακτηρίζουν το ικαριακό γλωσσικό ιδίωμα. (π.χ. ξεπερασμένο, αστείο, ευχάριστο κ.α.)

63 απαντήσεις

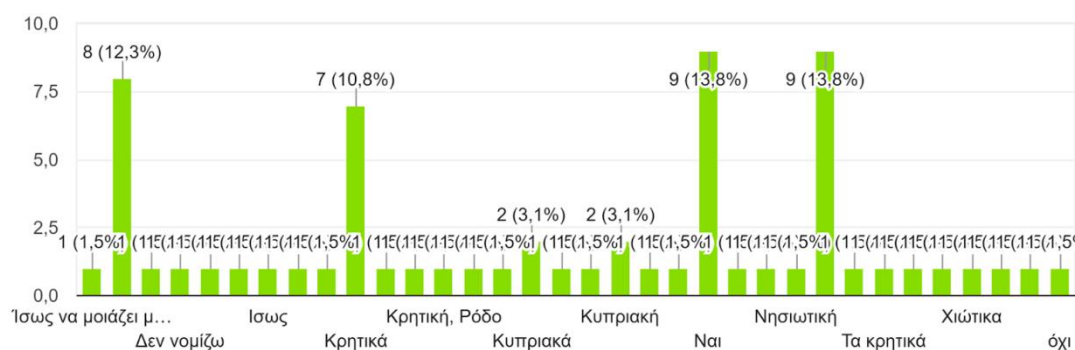

Γράφημα 14: Χαρακτηρισμοί του ικαριακού ιδιώματος.

Η ερώτηση 15 αφορά την ομοιότητα που μπορεί να βρίσκουν οι συμμετέχοντες μεταξύ του ικαριακού ιδιώματος και κάποιας άλλης νεοελληνικής διαλέκτου. Δεκαεννιά από τους ερωτηθέντες θεωρούν ότι δεν μοιάζει με καμία άλλη νεοελληνική διάλεκτο, 18 βρίσκουν ομοιότητες με την Κρητική διάλεκτο, 12 συμμετέχοντες θεωρούν ότι μοιάζει με τα Κυπριακά και 5 άτομα θεωρούν ότι έχει ομοιότητες με άλλα νησιώτικα ιδιώματα και το ιδίωμα της Ρόδου και της Χίου. Εννέα ερωτηθέντες απάντησαν ότι «ναι» έχει ομοιότητες με άλλες νεοελληνικές διαλέκτους και 2 δεν ήταν σίγουροι αν εντοπίζουν ομοιότητες ή όχι.

Έχετε ακούσει κάποια άλλη νεοελληνική διάλεκτο που να θυμίζει το ικαριακό ιδίωμα;

65 απαντήσεις

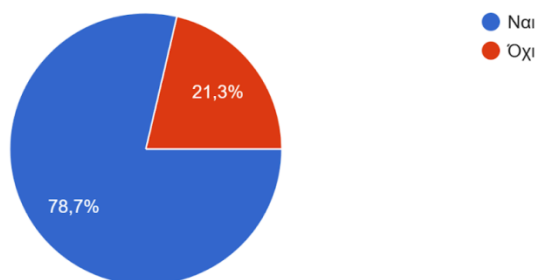

Γράφημα 15: Ομοιότητα του ικαριακού ιδιώματος με άλλες νεοελληνικές διαλέκτους

Στην συνέχεια οι συμμετέχοντες χρειάζεται να απαντήσουν αν θεωρούν ότι το ικαριακό ιδίωμα είναι εξίσου αποτελεσματικό ως μέσο επικοινωνίας με την κοινή

νεοελληνική. Οι περισσότεροι, 59 άτομα, θεωρούν ότι είναι το ίδιο αποτελεσματικό ως μέσο επικοινωνίας ενώ οι 16 θεωρούν ότι δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν κατά παρόμοιο τρόπο με την κοινή.

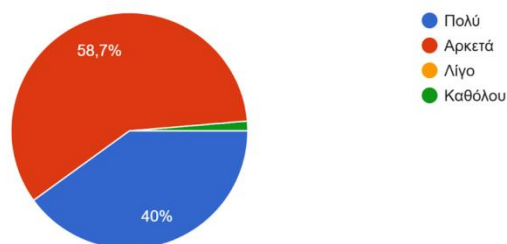
Πιστεύετε ότι το ικαριακό ιδίωμα είναι εξίσου αποτελεσματικό μέσο επικοινωνίας με την κοινή νεοελληνική;
75 απαντήσεις

Γράφημα 16: Το ικαριακό ιδίωμα σε σύγκριση με την κοινή νεοελληνική ως αποτελεσματικό μέσο επικοινωνίας.

Στην ερώτηση 17 του ερωτηματολογίου διερευνάται πόσο κατανοητό γίνεται στο σύνολό του το ιδίωμα της Ικαρίας. Στο μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων, σε 44 άτομα, το ιδίωμα γίνεται αρκετά κατανοητό ενώ γίνεται πολύ κατανοητό σε 30 άτομα. Σε έναν από τους συμμετέχοντες δε γίνεται καθόλου κατανοητό.

Πόσο κατανοητός σας γίνεται κάποιος που μιλάει το ικαριακό ιδίωμα;
75 απαντήσεις

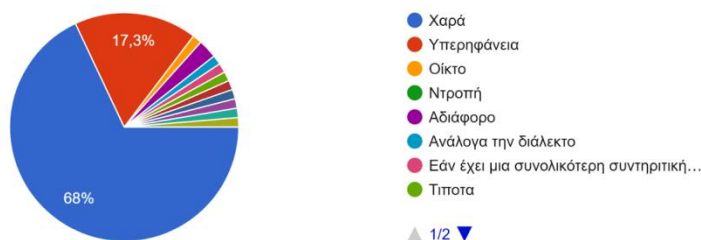

Γράφημα 17: Κατανόηση του ικαριακού ιδιώματος

Η επόμενη ερώτηση ζητά από τους συμμετέχοντες να δηλώσουν πως αισθάνονται όταν ακούνε κάποιον να χρησιμοποιεί μια νεοελληνική διάλεκτο. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες, 44 άτομα, αισθάνονται χαρά όταν ακούν κάποιον διαλεκτοφόνο και 13 νιώθουν υπερηφάνεια. Σε μικρότερο ποσοστό, 7 άτομα δηλώνουν ότι αισθάνονται ουδέτερα ή και αδιάφορα στο άκουσμα μιας νεοελληνικής διαλέκτου ενώ υπήρχαν συμμετέχοντες που απάντησαν ότι το αίσθημα

διαφοροποιείται ανάλογα με την διάλεκτο που ακούν, την συνολική στάση του συνομιλητή τους καθώς δεν προτιμούν τον συντηρητισμό που μπορεί να συνεπάγεται την χρήση μιας διαλέκτου και την δυσκολία ή όχι στην κατανόηση των όσων ακούν. Τέλος, 1 άτομο δήλωσε ότι νιώθει οίκτο όταν ακούει την χρήση μιας νεοελληνικής διαλέκτου.

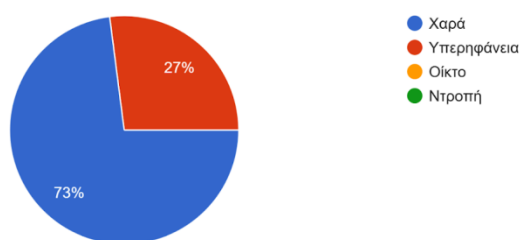
Πώς αισθάνεστε όταν ακούτε κάποιον να χρησιμοποιεί μια νεοελληνική διάλεκτο;
75 απαντήσεις

Γράφημα 18: Συναισθήματα αναφορικά με τις νεοελληνικές διαλέκτους.

Η επόμενη ερώτηση διερευνά το ίδιο ακριβώς θέμα σε σχέση όμως συγκεκριμένα μόνο με το ικαριακό ιδίωμα. Τα συναισθήματα που γεννιούνται στους συμμετέχοντες ακούγοντας το ικαριακό ιδίωμα είναι χαρά και υπερηφάνεια. Πενήντα τέσσερα άτομα νιώθουν χαρά ακούγοντας το και 20 άτομα υπερηφάνεια. Σε αυτή την περίπτωση δεν αναφέρεται η ποικιλία των συναισθημάτων που αποτυπώνονται στο παραπάνω ερώτημα.

Πως αισθάνεστε όταν ακούτε κάποιον να χρησιμοποιεί την ικαριακή διάλεκτο;
74 απαντήσεις

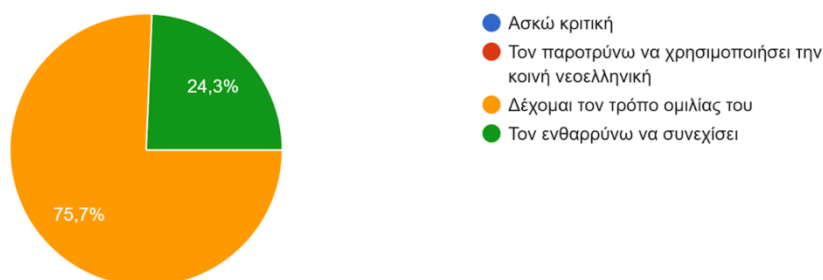
Γράφημα 19: Συναισθήματα αναφορικά με το ικαριακό ιδίωμα.

Στην συνέχεια ερευνάται η αντιμετώπιση που έχουν οι συμμετέχοντες απέναντι σε έναν διαλεκτοφώνο όταν στην επικοινωνία τους χρησιμοποιεί διαλεκτικό λεξιλόγιο. Στο μεγαλύτερο ποσοστό, 56 άτομα, οι ακροατές δηλώνουν ότι δέχονται τον τρόπο ομιλίας του διαλεκτοφώνου ενώ οι υπόλοιποι 18 τον ενθαρρύνουν να

συνεχίσουν. Δεν υπάρχει κανένας συμμετέχων που να ασκεί κριτική ή να παροτρύνει τον συνομιλητή να χρησιμοποιήσει την κοινή νεοελληνική.

Αν βρεθείτε σε συζήτηση με διαλεκτοφώνο που χρησιμοποιεί διαλεκτικό λεξιλόγιο, πώς θα τον αντιμετωπίσετε;

74 απαντήσεις

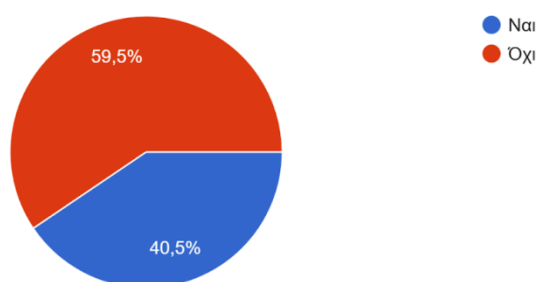

Γράφημα 20: Αντιμετώπιση συζήτησης με διαλεκτικό λεξιλόγιο.

Στην συνέχεια, θέλοντας να ερευνηθούν οι στάσεις των συμμετεχόντων απέναντι στο ικαριακό ιδίωμα συγκριτικά με άλλες νεοελληνικές διαλέκτους, ρωτούνται αν προτιμούν το ικαριακό ιδίωμα σε σχέση με άλλες διαλέκτους της ηπειρωτικής Ελλάδας. Με μικρή διαφορά, 55 άτομα δεν θεωρούν ανώτερο το ικαριακό ιδίωμα σε σχέση με τα υπόλοιπα ενώ 30 συμμετέχοντες το βρίσκουν καλύτερο από τις άλλες διαλέκτους.

Πιστεύετε ότι το ικαριακό ιδίωμα είναι ανώτερο σε σχέση με τις νεοελληνικές διαλέκτους της ηπειρωτικής Ελλάδας;

74 απαντήσεις

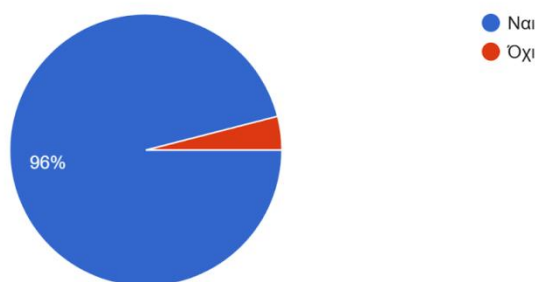

21: Σύγκριση του ικαριακού ιδιώματος με νεοελληνικές διαλέκτους της ηπειρωτικής Ελλάδας.

Στις επόμενες ερωτήσεις εξετάζεται κατά πόσο συνδέεται το σημειωτικό σύστημα του νησιού με τις στάσεις που έχουν διαμορφώσει οι ομιλητές. Στην ερώτηση 22, οι συμμετέχοντες απαντούν αν έχουν επισκεφτεί το νησί και αν

γνωρίζουν τις παραδόσεις του. Εβδομήντα δύο συμμετέχοντες έχουν επισκεφτεί το νησί και γνωρίζουν τον τρόπο ζωής του τόπου ενώ τρεις από αυτούς όχι.

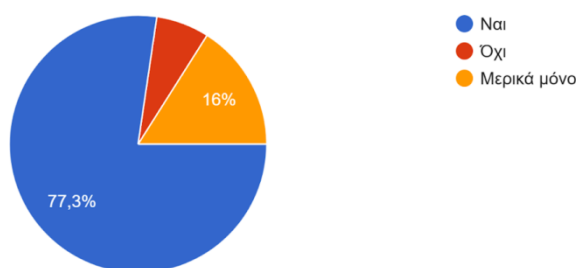
Έχετε επισκεφτεί την Ικαρία ή έχετε παρευρεθεί σε κάποιο από τα παραδοσιακά της πανηγύρια; Χορεύετε ή τραγουδάτε ικαριακούς ή άλλους νησιώτικους χορούς και τραγούδια;
75 απαντήσεις

Γράφημα 22: Το ποσοστό των συμμετεχόντων που έχουν επισκεφτεί την Ικαρία και γνωρίζουν τις παραδόσεις της.

Η ερώτηση 23, δίνει κάποιες ιστορικές πληροφορίες για την ανεξαρτητοποίηση της Ικαρίας μετά την απελευθέρωσή της από τους Τούρκους και την εξέλιξη της παράδοσής της. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων, 56 άτομα, γνώριζαν όλες τις πληροφορίες που δόθηκαν, 12 άτομα γνώριζαν μερικές από αυτές και 5 άτομα δεν είχαν γνώση των όσων αναφέρονται.

Γνωρίζετε ότι ο ικαριώτικος χορός διέθετε άλλους στίχους και βήματα κατά την διάρκεια της Τουρκοκρατίας και ότι αυτά άλλαξαν μετά την απ...δικό της εθνικό ύμνο και ταχυδρομική υπηρεσία;
75 απαντήσεις

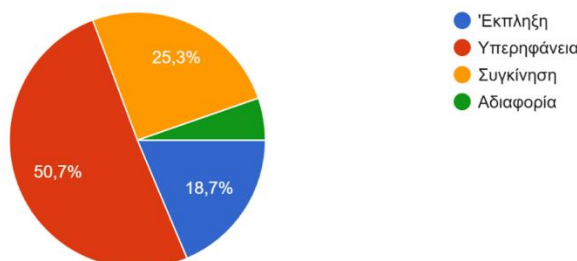

Γράφημα 23: Το ποσοστό των συμμετεχόντων που γνωρίζουν πληροφορίες που έχουν διαμορφώσει το σημειωτικό σύστημα του νησιού.

Στην συνέχεια, διερευνώνται τα συναισθήματα που γεννιούνται στους συμμετέχοντες της έρευνας, μετά από την παρουσίαση των παραπάνω πληροφοριών. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες, 38 άτομα, νιώθουν υπερηφάνεια για την ιστορία του

τόπου και 19 συγκίνηση. Από τους υπόλοιπους ερωτηθέντες, 14 άτομα εκπλήσσονται με τις πληροφορίες ενώ 4 από αυτούς νιώθουν αδιάφορα σχετικά με αυτές.

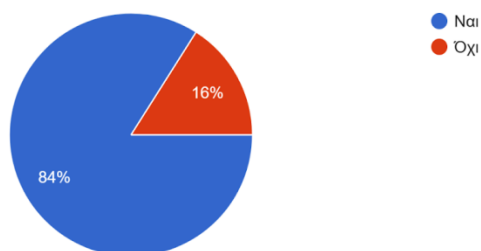
Τι συναισθήματα σας δημιουργούν οι παραπάνω πληροφορίες;
75 απαντήσεις

Γράφημα 24: Τα συναισθήματα σχετικά με τις παραπάνω πληροφορίες.

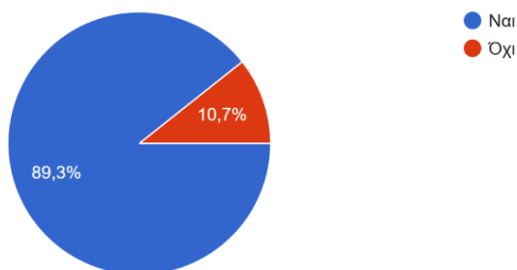
Στις επόμενες δύο ερωτήσεις οι συμμετέχοντες ερωτώνται αν κατανοούν λέξεις από το ιδιαίτερο λεξιλόγιο του ιδιώματος που υπάρχουν στα δύο πιο γνωστά παραδοσιακά τραγούδια του νησιού. Η μια λέξη είναι η «μπουζουνιέρα» από τον σκοπό της «Αμπελοκουτσούρας» και η άλλη είναι το ρήμα «σαρτεύω» από τον σκοπό της «Συμπεθέρας». Την λέξη «μπουζουνιέρα» κατανοούν 63 άτομα ενώ οι υπόλοιποι 12 όχι, και τη λέξη «σαρτεύω» κατανοούν περισσότερα άτομα, 67 στον αριθμό, ενώ οι υπόλοιποι 8 δεν καταλαβαίνουν την σημασία της.

Κατανοείτε την σημασία της λέξης "μπουζουνιέρα" στο παραδοσιακό τραγούδι
"Αμπελοκουτσούρα";
75 απαντήσεις

Γράφημα 25: Κατανόηση ιδιαίτερου λεξιλογίου του ικαριακού ιδιώματος.

Κατανοείτε την σημασία της λέξης "σαρτεύω" στο παραδοσιακό τραγούδι της Ικαρίας
"Συμπεθέρα";
75 απαντήσεις

Γράφημα 26: Κατανόηση ιδιαίτερου λεξιλογίου του ικαριακού ιδιώματος.

6.4. Σχολιασμός απαντήσεων ερωτηματολογίου.

6.4.1. Τα δημογραφικά στοιχεία.

Αναφορικά με το πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου που αφορούσε τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτηθέντων παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων αποτελείται από γυναίκες. Επίσης, η ηλικία των περισσότερων ήταν μεταξύ 20 με 40 ετών, γεγονός που δίνει την δυνατότητα στην έρευνα να εξετάσει τις στάσεις και πεποιθήσεις της νεότερης γενιάς των ομιλητών. Το μεγαλύτερο σύνολο των ερωτηθέντων, με ποσοστό μεγάλης διαφοράς από τις υπόλοιπες βαθμίδες εκπαίδευσης, αποτελούταν από απόφοιτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ενώ το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό ήταν αυτό των αποφοίτων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτό το δημογραφικό στοιχείο προδιαθέτει ότι οι στάσεις των ομιλητών θα μπορούσαν να κινηθούν αρνητικά προς το ιδίωμα καθώς έχουν δεχθεί την τυπική εκπαίδευση της χώρας με την χρήση της κοινής νεοελληνικής. Σε αντίθεση με τις έρευνες των Δότα (2024), Σφήκα (2021) και Τσιατσιάνη (2022) αυτό το χαρακτηριστικό δεν αποτέλεσε παράγοντα διαμόρφωσης αρνητικών στάσεων απέναντι στο ιδίωμα. Τέλος, οι περισσότεροι έχουν καταγωγή που να συνεπάγεται διαλεκτική ομιλία, στο μεγαλύτερο ποσοστό ικαριακή καταγωγή. Αυτό το χαρακτηριστικό συνάδει με τα αποτελέσματα της Χρουμπ (2021) καθώς υποστηρίζεται ότι όσοι χαρακτήριζαν τον εαυτό τους διαλεκτοφώνο είχαν θετικότερες στάσεις απέναντι στο ιδίωμα.

6.4.2. Οι στάσεις των ομιλητών.

Στο δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου εξετάζονται οι στάσεις των ομιλητών απέναντι στο ικαριακό ιδίωμα. Παρατηρείται ότι είναι λίγοι οι ομιλητές που μπορούν να εντοπίσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του και να τα εκφράσουν μολονότι οι περισσότεροι δηλώνουν πως ξέρουν ότι διαθέτει γνωρίσματα που το διαφοροποιούν. Αυτό μπορεί να συνδέεται με την μειωμένη διδασκαλία και ανάδειξη των ιδιωμάτων στην εκπαίδευση κάτι που έχει παρατηρηθεί εξίσου στην έρευνα της Σούλη (2021).

Το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων θεωρεί ότι χρησιμοποιεί το ιδίωμα σε μέτριο βαθμό ενώ σχεδόν η πλειοψηφία γνωρίζει κάποιον που να το χρησιμοποιεί. Στις επόμενες ερωτήσεις διαφαίνεται ότι το ικαριακό ιδίωμα δεν εμφανίζει μεγάλη απόκλιση από την κοινή νεοελληνική καθώς οι ομιλητές δηλώνουν ότι νιώθουν ότι γίνονται κατανοητοί από τους συνομιλητές τους όπως και αυτοπεποίθηση όταν το χρησιμοποιούν. Παρόμοιο αποτέλεσμα είχε και η έρευνα της Γκούβα (2021) όπου οι ομιλητές του ιδιώματος της Ηλείας θεωρούσαν και εκείνοι ότι η γλωσσική τους ποικιλία δεν έχει μεγάλες αποκλίσεις σε σχέση με την κοινή για αυτό και ένιωθαν άνετα με τη χρήση του.

Ωστόσο, η μεγαλύτερη χρήση του ιδιώματος φαίνεται να γίνεται όταν οι ομιλητές βρίσκονται στον τόπο καταγωγής τους ή στο σπίτι τους όπου συνήθως βρίσκονται και άλλοι διαλεκτοφώνοι. Επίσης, θεωρούν πως η χρήση του ιδιώματος διαδραματίζει ρόλο στην διαμόρφωση της κοινωνικής τους ζωής για αυτό και μάλλον χρησιμοποιούν το ιδίωμα στο οικείο τους περιβάλλον. Αυτό το παράδοξο επιβεβαιώνεται στις περισσότερες έρευνες ιδιωμάτων που αναφέρθηκαν παραπάνω και εμφανίζεται και στην χρήση του ικαριακού ιδιώματος. Παρότι οι χρήστες δηλώνουν ότι έχουν μια γενικότερη θετική στάση απέναντι στο γλωσσικό σύστημα του τόπου καταγωγής τους το χρησιμοποιούν μόνο στο στενό τους οικογενειακό περιβάλλον ή στο νησί τους ως ένδειξη αλληλεγγύης, αποδοχής και ένταξης στην ομάδα.

Οι δύο τελευταίες ερωτήσεις εισάγουν τους συμμετέχοντες στο τρίτο μέρος του ερωτηματολογίου και διερευνούν κατά πόσο πιστεύουν ότι το ικαριακό ιδίωμα προάγει την τοπική πολιτιστική τους ταυτότητα και ποια στάση πιστεύουν ότι πρέπει να έχουν οι ομιλητές άλλων νεοελληνικών διαλέκτων ή της κοινής νεοελληνικής απέναντι στο ιδίωμα. Οι μισοί συμμετέχοντες δήλωσαν αβέβαιοι σχετικά με την

σύνδεση του ιδιώματος και της ανάδειξης της τοπικής πολιτιστικής τους ταυτότητας. Αυτό το δεδομένο έρχεται σε αντίθεση με τις περισσότερες έρευνες που αναδεικνύουν την πολιτιστική αξία των γλωσσικών ιδιωμάτων. Το γεγονός αυτό πιθανότητα συνδέεται με την διαλεκτική υποχώρηση που συμβαίνει ολόένα και σε περισσότερες διαλεκτικές ποικιλίες καθώς υποβαθμίζεται η σπουδαιότητά τους. Ωστόσο, ήταν αρκετοί οι συμμετέχοντες που θεωρούν απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάδειξη της ταυτότητας τους την χρήση και την κατανόηση του ιδιώματος τους από τους συνομιλητές τους.

6.4.3. Η σύνδεση του ικαριακού ιδιώματος με το σημειωτικό σύστημα του νησιού.

Το τρίτο μέρος του ερωτηματολογίου, πρόκειται περισσότερο για μετεροαξιολόγηση του ιδιώματος και από τους συμμετέχοντες που θεωρούνται ομιλητές του αλλά και από χρήστες άλλων διαλέκτων. Σκοπός αυτού του μέρους είναι η διερεύνηση των στάσεων απέναντι στο ικαριακό ιδίωμα σε συνάρτηση με το σημειωτικό σύστημα του νησιού που τα τελευταία χρόνια διαθέτει πολλών θαυμαστών και μεγάλη διαφήμιση λόγω της παράδοσης και των εθίμων του.

Γενικά, οι περισσότεροι συμμετέχοντες θεωρούν ότι το ικαριακό ιδίωμα είναι εύηχο και ευχάριστο, ενώ πολλοί είναι εκείνοι που τονίζουν την μελωδικότητα και την πολυτονικότητά του. Σύμφωνα με τις απαντήσεις τους, είναι ένα ιδίωμα που τους θυμίζει και άλλα νησιωτικά ιδιώματα με κορυφαίες απαντήσεις τα Κρητικά και τα Κυπριακά όποτε είναι σχετικά γνώριμο. Το παραπάνω επιβεβαιώνεται και από επόμενες ερωτήσεις που αφορούν την κατανόηση του ιδιώματος και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του στην επικοινωνία σε σύγκριση με την κοινή νεοελληνική. Σχεδόν όλοι οι συμμετέχοντες μπορούν να κατανοήσουν, σε απόλυτο ή μεγάλο βαθμό, το ικαριακό ιδίωμα έτσι όπως ομιλείται σήμερα ενώ οι περισσότεροι θεωρούν ότι είναι εξίσου αποτελεσματικό μέσο επικοινωνίας όπως και η κοινή νεοελληνική. Στην περίπτωση που χρειαστεί να συναναστραφούν με διαλεκτοφώνο που χρησιμοποιεί διαλεκτικό λεξιλόγιο οι περισσότεροι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι θα δεχθούν τον τρόπο ομιλίας του ενώ λιγότεροι είναι αυτοί που θα τον ενθαρρύνουν να συνεχίσει.

Σε μια προσπάθεια να ερευνηθεί το κατά πόσο οι θετικές στάσεις που έχουν διαμορφωθεί επηρεάζονται από το σημειωτικό σύστημα του νησιού έγιναν ορισμένες

σχετικές ερωτήσεις. Στο σύνολο των ερωτηθέντων, μόνο 3 δεν έχουν επισκεφτεί το νησί ή δεν γνωρίζουν τα έθιμα, τους χορούς και τα τραγούδια της Ικαρίας, κάτι που επιβεβαιώνει την αυξημένη διαφήμιση του νησιού τα τελευταία χρόνια και την ραγδαία αύξηση των ανθρώπων που γνωρίζουν τις παραδόσεις της. Δίνονται ορισμένες πληροφορίες σχετικά με το σημειωτικό σύστημα του νησιού όπου οι περισσότεροι συμμετέχοντες τις γνωρίζουν, και εξετάζονται τα συναισθήματα που τους γεννιούνται με επικρατέστερα αυτά της υπερηφάνειας, της συγκίνησης και μικρότερο βαθμό της έκπληξης γεγονός που σκιαγραφεί την θετική στάση απέναντι στο σημειωτικό σύστημα του νησιού. Επιπρόσθετα, οι περισσότεροι γνωρίζουν και κατανοούν λέξεις που βρίσκονται σε γνωστά παραδοσιακά τραγούδια της Ικαρίας που ακούγονται στα παραδοσιακά της πανηγύρια.

Θέλοντας τα εξεταστεί κατά πόσο μπορούν να επηρεαστούν οι στάσεις των ομιλητών απέναντι στις νεοελληνικές διαλέκτους ανάλογα με το σημειωτικό σύστημα του κάθε τόπου οι συμμετέχοντες χρειάστηκε να απαντήσουν σε ερωτήματα που αφορούσαν το αίσθημα τους όταν συνομιλούν με διαλεκτοφώνο του ικαριακού ιδιώματος και διαλεκτοφώνο άλλης νεοελληνικής διαλέκτου. Και στις δύο περιπτώσεις οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι αισθάνονται χαρά και υπερηφάνεια. Παρατηρείται ωστόσο μια διαφορά. Σε ότι αφορά το ικαριακό ιδίωμα οι συμμετέχοντες αισθάνονται μόνο αυτά τα δύο συναισθήματα με μεγαλύτερο αυτό της χαράς. Σε ότι αφορά τις υπόλοιπες νεοελληνικές διαλέκτους μολονότι τα δύο αυτά συναισθήματα συνεχίζουν να κυριαρχούν παρατηρείται ότι εμφανίζονται και άλλα συναισθήματα όπως αυτό της αδιαφορίας για την διάλεκτο του συνομιλητή τους, τον οίκτο, την διαμόρφωση του συναισθήματος ανάλογα με τη διάλεκτο που χρησιμοποιείται ή το πόσο κατανοητή είναι αλλά και τη στάση του συνομιλητή τους που τους προδιαθέτει αρνητικά αν πρόκειται για συντηρητική. Επίσης, στην ερώτηση αν θεωρούν το ικαριακό ιδίωμα καλύτερο σε σχέση με τις νεοελληνικές διαλέκτους της ηπειρωτικής Ελλάδας το σύνολο των συμμετεχόντων φαίνεται πως διχάστηκε κάτι που ενισχύει την θέση ότι οι στάσεις απέναντι στις νεοελληνικές διαλέκτους μπορεί να επηρεάζονται από το σημειωτικό σύστημα του εκάστοτε τόπου. Ενώ στις παραπάνω ερωτήσεις το σύνολο των ερωτηθέντων φαινόταν να διάκειται θετικά προς την χρήση των νεοελληνικών διαλέκτων, στην τελευταία ερώτηση, με ποσοστό 40,50%, το ικαριακό ιδίωμα θεωρήθηκε ανώτερο από άλλες νεοελληνικές διαλέκτους της ηπειρωτικής Ελλάδας.

Ενότητα 7^η : Συμπεράσματα

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των στάσεων των ομιλητών απέναντι στο ικαριακό ιδίωμα και η εξέταση της πιθανότητας σύνδεσης των στάσεων αυτών σε σχέση με το σύγχρονο σημειωτικό σύστημα του νησιού. Το ικαριακό ιδίωμα, εντάσσεται στην ομάδα των νησιωτικών ιδιωμάτων και δεν παρουσιάζει μεγάλη απόκλιση από την κοινή νεοελληνική διάλεκτο. Διαθέτει φωνολογικές και μορφολογικές ιδιαιτερότητες που συναντιούνται στην κρητική, κυπριακή και δωδεκανησιακή διάλεκτο με μεγαλύτερη διαφοροποίηση στο λεξιλόγιο του.

Για την μελέτη των στάσεων των ομιλητών και για να εξετασθεί η σύνδεση τους με τα σημειωτικά χαρακτηριστικά του τόπου χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο ατομικής συμπλήρωσης. Τα αποτελέσματα που συλλέχθηκαν θεωρούνται ικανοποιητικά καθώς το ερωτηματολόγιο ως μεθοδολογικό εργαλείο και το δείγμα της έρευνας που επιλέχθηκε κρίθηκαν ως τα καταλληλότερα για την διεξαγωγή της. Οι στάσεις των ομιλητών ήταν γενικά θετικές απέναντι στο ιδίωμα σε αντίθεση με αντίστοιχες έρευνες για τοπικά ιδιώματα ειδικότερα των θεσσαλικών ιδιωμάτων. Ωστόσο παρατηρήθηκε ότι υπάρχει σταδιακή υποχώρηση εφόσον οι ομιλητές χρησιμοποιούν το ιδίωμα μόνο όταν βρίσκονται στον τόπο καταγωγής τους ή στο σπίτι ενώ δεν θεωρούν ότι αναδεικνύει ιδιαίτερα την τοπική πολιτιστική τους κληρονομιά και επηρεάζει την κοινωνική τους ζωή κάτι που οφείλεται πιθανότατα στο χαμηλό γόητρο των ιδιωμάτων.

Το σημειωτικό σύστημα του νησιού φαίνεται ότι επηρεάζει τις στάσεις των ομιλητών καθώς ενώ οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι αντιμετωπίζουν με χαρά και θετική στάση το ικαριακό ιδίωμα και άλλες νεοελληνικές διαλέκτους, στο τέλος της έρευνας διαφαίνεται ότι στην πραγματικότητα υπάρχει μια αμυδρή διάκριση ανάλογα με την διάλεκτο των συνομιλητών τους και το σημειωτικό σύστημα των ηπειρωτικών διαλεκτικών τόπων.

Η περαιτέρω εξέταση της υπόθεσης ότι οι στάσεις των ομιλητών διαμορφώνονται από τα σημειωτικά συστήματα των διαλεκτικών τόπων κρίνεται απαραίτητη και χρήζει να επιβεβαιωθεί και από άλλες έρευνες. Τέτοιες προεκτάσεις της έρευνας θα μπορούσαν να καταδείξουν τα σημειωτικά χαρακτηριστικά που μπορούν να διαμορφώσουν τις στάσεις των ομιλητών απέναντι στα ιδιώματα και διαλέκτους, και έτσι να μπορέσουν να ξεπεραστούν πολλά στερεότυπα γύρω τους, να

επεκταθεί η χρήση τους και να αποφευχθεί η διαλεκτική υποχώρηση πολλών από τα
εναπομείναντα ιδιώματα και τις εναπομένουσες διαλέκτους.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Aitchison, J. (2012). *Language Change, Progress or Decay, Fourth Edition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Babbie, E. (2011). *Εισαγωγή στην Κοινωνική Έρευνα*. (Α. Μήλιος, & Φ. Παπαδοπούλου, Μεταφρ.) Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Chambers, J. K., & Trudgill, P. (2011). *Διαλεκτολογία*. (Π. Δημήτρης, Επιμ., & Λ. Στέλλα, Μεταφρ.) Αθήνα: Πατάκης.
- Fromkin, V., Rodman, R., & Hyams, N. (2008). *Εισαγωγή στη μελέτη της γλώσσας*. (Γ. Ι. Ξυδόπουλος, Επιμ., Ε. Βάζου, Γ. Ξυδόπουλους, Φ. Παπαδοπούλου, & Α. Τσαγγαλίδης, Μεταφρ.) Αθήνα: Πατάκης.
- Holmes, J. (2016). *Εισαγωγή στην Κοινωνιογλωσσολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Horrocks, G. (1997). *Greek: A History of the Language and its Speakers*. United States: John Wiley & Sons Inc.
- Robins, R. H. (1989). *Σύντομη ιστορία της γλωσσολογίας. Επισκόπηση άγνωστων ρευμάτων γλωσσικής σκέψης*. Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη.
- Τριανταφυλλίδης, Μ. (1993). Νεοελληνική γραμματική: Ιστορική εισαγωγή. Στα Μ. Τριανταφυλλίδης, Άπαντα (σσ. 62-68). Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών .
- Warburton, E. Φ. (1992). *Εισαγωγή στη θεωρητική γλωσσολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη.
- Wolfram, W. (2003). Επίγνωση των διαλέκτων και μελέτη της γλώσσας. Στο Α. Egan-Robertson, & D. Bloome, *Γλώσσα και Πολιτισμός* (σσ. 235-265). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Βελούδης, Γ., & Κατσώχης, Ν. (n.d.). σημείωση [semiosis].
- Γκούβα, Ζ. (2021). *Η γλωσσική ποικιλία της Ηλείας. Στάσεις των ομιλητών*. Πάτρα: Διπλωματική Εργασία. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Γούτσος, Δ. (2012). *Γλώσσα: Κείμενο, Ποικιλία, Σύστημα* . Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Δαλκαβούκης, Β. (2012). *Εισαγωγή στην Σημειωτική*. Κομοτηνή: Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας Δ.Π.Θ.
- Δελβερούδη, Ρ. (2001α). Γλωσσική Ποικιλία. Στο Α.-Φ. Χ. Θεοδωροπούλου)(επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα* (σσ. 54-57). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

- Δελβερούδη, Ρ. (2001β). Γλώσσα και διάλεκτος. Στο Α.-Φ. Χ. Θεοδωροπούλου)(επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα* (σσ. 50-53). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Δότα, Σ. (2024). *Στάσεις και αξιολογήσεις του Θεσσαλικού Ιδιώματος*. Λάρισα: Διπλωματική Εργασία. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Κανάκης, Κ. (2012). *Κοινωνική ποικιλία / κοινωνιόλεκτος*. Ανάκτηση από Λεξικό γλωσσολογικών όρων του ΚΕΓ: https://www.greek-language.gr/digitalResources/modern_greek/tools/lexica/glossology_edu/lemma.html?id=142
- Καράντζολα, Ε., & Φλιάτουρας, Α. (2004). *Γλωσσική Αλλαγή*. Αθήνα: Νήσος.
- Κατσούδα, Θ. Γ., & Μαγουλά, Γ. Ε. (2024). *Γνωρίζοντας τις Νεοελληνικές Διαλέκτους. Ένα εκπαιδευτικό ταξίδι στη γεωγραφική ποικιλία με φύλλα εργασίας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κοντοσόπουλος, Ν. Γ. (2001). *Διάλεκτοι και ιδιώματα της Νέας Ελληνικής*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Κυρτσίδου, Σ. (2023). *Η γλωσσική ποικιλία της Σιάτιστας (Κοζάνη): Στάσεις των ομιλητών απέναντι σε αυτή*. Πάτρα: Διπλωματική Εργασία. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Κωστάκης, Θ. (1979). *Παρατηρήσεις στο γλωσσικό ιδίωμα των Φούρνων*. Αθήνα: Ελληνικά.
- Λαγοπούλου, Κ. Μ. (1983). "Τι είναι η σημειωτική;". *Διαβάζω*, τεύχος 71 σσ. 15-23.
- Λεσσές, Δ. Ν. (2013). *Λεξικό Ικαριακής Ντοπιολαλιάς*. Εύδηλος.
- Λιόσης, Ν. (2019). Γλωσσική επαφή και γλωσσικός θάνατος: κριτική εξέταση με εμπειρικά δεδομένα από τα αρβανίτικα, τα τσακωνικά και τα καππαδοκικά. Στο Χ. Τζιτζιλής, & Γ. Παπαναστασίου, *Γλωσσικές επαφές στα Βαλκάνια και στη Μ. Ασία/ Language contact in the Balkans and Asia Minor* (σσ. 337-352). Αθήνα: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).
- Μικρός, Γ. Κ. (2009). *Η Ποσοτική Ανάλυση της Κοινωνιογλωσσολογικής Ποικιλίας- Θεώρητικές και Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). *Συνοπτική ιστορία της ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: ΑΘΗΝΑ.
- Μπαρέλη, Μ. (2018). Τα ικαριώτικα πανηγύρια του Μεσοπολέμου: Όψεις του δώρου και πρακτικές των κοινών. Στο Γ. Ζαϊμάκης, *Ερευνητικές Διαδρομές στις Κοινωνικές Επιστήμες. Θεωρητικές- Μεθοδολογικές συμβολές και μελέτες περίπτωσης* (σσ. 195-

217). Πανεπιστήμιο Κρήτης: Εργαστήριο Κοινωνικής Ανάλυσης & Εφαρμοσμένης Κοινωνικής Έρευνας.

Ξυδόπουλος, Γ. (2006). *Οργάνωση και στόχοι της επιστήμης της Γλωσσολογίας*.

Ξυδόπουλος, Γ., Αναγνωστοπούλου, Ε., Γούτσος, Δ., Χατζησαββίδης, Σ., & Τσάκωνα, Β. (2013). *Γλώσσα, Κοινωνία και Εκπαίδευση*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Παντελίδης, Ν. (2007). Δημιουργία της ελληνιστικής Κοινής: Ανάκτηση από Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα: https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/history/thema_14/index.html

Παντελίδης, Χ. (1929). *Φωνητική των νεοελληνικών ιδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου και Ικαρίας*. Αθήνα: Γλωσσική Εταιρεία Αθηνών, Τύποις Εταιρείας Π. Δ. Σακελλάριος.

Παπαγεωργίου, Α. (2019). «*Η πολιτισμική ιδιαιτερότητα της νήσου Ικαρίας: Συλλογική κουλτούρα, τοπική κοινωνία και τρόπος ζωής*». Αθήνα.

Παπαματθαίου, Μ. Μ. (2021). *Στάσεις απέναντι στο αχαικό ιδίωμα από ομιλητές άλλων ιδιωμάτων*. Πάτρα: Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Παπαναστασίου, Γ. (n.d.). *Γλώσσα και Γραφή*. Ανάκτηση από Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για την Γλώσσα: http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/thema_a12/a_12_thema.htm

Παπαναστασίου, Γ. (2015). Η σημερινή κατάσταση των νεοελληνικών διαλέκτων. Στο Μ. Τζακώστα, *Η διδασκαλία των νεοελληνικών γλωσσικών ποικιλιών και διαλέκτων στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Θεωρητικές προσεγγίσεις και διδακτικές εφαρμογές*. (σσ. 23-48). Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.

Πολίτου, Μ. (2022). *Στάσεις απέναντι σε μειονοτικές γλώσσες: η περίπτωση των γκαγκαούζικων και των πομάκικων*. Φέρες: Διπλωματική Εργασία. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Πουλιανός, Α. (1976). *Λαογραφικά Ικαρίας (Τρίτομο). Της στεριάς και της θάλασσας*. Αθήνα: Εταιρεία Λαογραφικών κ Ιστορικών Μελετών Ικαρίας.

Σιλιτζής, Χ. (2021). *Γλωσσικές στάσεις και τοπικό ιδίωμα Πεντάλοφου Κοζάνης: στάσεις των ομιλητών απέναντι στην μητρική τους γλώσσα*. Λάρισα: Διπλωματική Εργασία. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Σούλητη, Β. (2021). *Στάσεις γονέων και εκπαιδευτικών απέναντι στη βλάχικη γλώσσα*. Πάτρα: Διπλωματική Εργασία. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

- Στάμου, Α. Γ., & Ντίνας, Κ. Δ. (2011). Γλώσσα και τοπικότητες: η αναπαράσταση γεωγραφικών ποικιλιών στην ελληνική τηλεόραση. Στο Γ. Πασχαλίδης, Ε. Χοντολίδου, & Ι. Βαμβακίδου, *Σύνορα, Περιφέρειες, Διασπορές* (σσ. 289-305). Θεσσαλονίκη: University Studio Press. Εκδόσεις Επιστημονικών Βιβλίων & Περιοδικών.
- Στεφανή, Ε. (2022). *Το καππαδόκικο ιδίωμα του Σεμέντερε: Περιγραφή και στάσεις*. Πάτρα: Διπλωματική Εργασία. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Σφήκα, Α. (2021). *Η γλωσσική ποικιλία της Ελασσόνας: Στάσεις των ομιλητών*. Πάτρα: Διπλωματική Εργασία. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Τσάκωνα, Β. (2006). Οι Νεοελληνικές Διάλεκτοι. Οι διάλεκτοι και τα ιδιώματα της νέας ελληνικής. Ανάκτηση από Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα: https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_1_1/index.html
- Τσιατσιάνη, Κ. (2022). *Ποικιλίες του Έβρου: Περιγραφή και στάσεις*. Αθήνα: Διπλωματική Εργασία. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Τσιτσιπής, Λ. Δ. (2001). *Γλωσσική συρρίκνωση*. Ανάκτηση από Πύλη για την ελληνική γλώσσα: https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_b3/index.html
- Χάρης, Γ. (2001). *Δέκα μύθοι για την ελληνική γλώσσα*. Αθήνα: Πατάκης.
- Χατζιδάκης, Γ. Ν. (1905). *Μεσαιωνικά και νέα Ελληνικά*. Αθήνα: Π. Δ. Σακκελαρίου.
- Χριστίδης, Α.-Φ. (2001). Η νέα ελληνική γλώσσα και η ιστορία της. Στο Α.-Φ. Χ. Θεοδωροπούλου(επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα* (σσ. 149-154). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Χριστίδης, Α.-Φ. (2001). Η φύση της γλώσσας; Γλώσσα και ιστορία. Στο Α.-Φ. Χ. Θεοδωροπούλου(επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα* (σσ. 17-21). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Χρούμπ, Κ. (2021). *Το ιδίωμα της Αγιάσου: γλωσσικές στάσεις των ομιλητών του*. Αθήνα.

Παράρτημα

ΕΡΩΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Το Ικαριακό ιδίωμα. Οι στάσεις των ομιλητών και η σύνδεσή του με το σημειωτικό σύστημα του νησιού.

Ονομάζομαι Νικολέττα Γαβριελάτου και έχω ολοκληρώσει τις προπτυχιακές μου σπουδές στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Ελληνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Στα πλαίσια της φοίτησής μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών «Σύγχρονες Τάσεις στη Γλωσσολογία για Εκπαιδευτικούς» στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο της Πάτρας, σας προσκαλώ να πάρετε μέρος στην έρευνα της διπλωματικής μου εργασίας με θέμα:
« Το Ικαριακό ιδίωμα. Οι στάσεις των ομιλητών και η σύνδεσή του με το σημειωτικό σύστημα του νησιού. »

Το παρόν ερωτηματολόγιο αποτελείται από δύο ενότητες. Σκοπός του είναι η διερεύνηση των στάσεων και πεποιθήσεων των ομιλητών του ικαριακού ιδιώματος καθώς και των στάσεων των υπόλοιπων ομιλητών απέναντι στο ιδίωμα.

* Υποδεικνύει απαιτούμενη ερώτηση

Δημογραφικά Στοιχεία

1. Φύλο *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

☐ Άντρας

☐ Γυναίκα

☐ Άλλο: _____

2. Ηλικία *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ☐ 20-30 ετών
☐ 31-40 ετών
☐ 41-50 ετών
☐ >50 ετών

3. Επίπεδο Εκπαίδευσης *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ☐ Πρωτοβάθμια
☐ Δευτεροβάθμια
☐ Τριτοβάθμια
☐ Τίποτα από τα παραπάνω

4. Τόπος Καταγωγής

(Τόπος καταγωγής που να συνεπάγεται διαλεκτική ομιλία)

_____

Οι στάσεις και οι πεποιθήσεις των ομιλητών

5. Χρησιμοποιείτε το ικαριακό ιδίωμα;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ☐ Πολύ καλά
☐ Μέτρια
☐ Καθόλου

6. Υπάρχουν άτομα στο ευρύτερο ή οικογενειακό σας περιβάλλον που χρησιμοποιούν το ικαριακό ιδίωμα;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

☐ Ναι

☐ Όχι

7. Γνωρίζετε κάποια χαρακτηριστικά του ικαριακού ιδιώματος;

_____

8. Σε ποια περιβάλλοντα χρησιμοποιείτε το ικαριακό ιδίωμα;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

☐ Σπίτι

☐ Επαγγελματικός χώρος

☐ Επίσημες περιστάσεις

☐ Στον τόπο καταγωγής

☐ Άλλο: _____

9. Πεπειθήσεις αναφορικά με την χρήση του ικαριακού ιδιώματος

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

☐ Γίνομαι κατανοητός

☐ Δέχομαι επικρίσεις

☐ Δέχομαι επαίνους

☐ Νιώθω ντροπή

☐ Νιώθω αυτοπεποίθηση

10. Η χρήση των νεοελληνικών διαλέκτων έχει αντίκτυπο στην κοινωνική ζωή;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

☐ Ναι

☐ Όχι

11. Η χρήση και κατανόηση του τοπικού σας ιδιώματος είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάδειξη της τοπικής πολιτιστικής σας ταυτότητας;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

☐ Οποσδήποτε

☐ Ίσως

☐ Καθόλου

12. Ποια πιστεύετε ότι πρέπει να είναι η στάση όσων δεν μιλούν ικαριώτικα απέναντι στο τοπικό ιδίωμα;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

☐ Θετική

☐ Αρνητική

☐ Ουδέτερη

☐ Άλλο: _____

Στάσεις απέναντι στο ικαριακό ιδίωμα

13. Πιστεύετε ότι το ικαριακό ιδίωμα είναι γενικά ένα εύχο (ακούγεται ωραία) ιδίωμα;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

☐ Πολύ

☐ Λίγο

☐ Καθόλου

14. Δώστε μερικά επίθετα που χαρακτηρίζουν το ικαριακό γλωσσικό ιδίωμα.
(π.χ. ξεπερασμένο, αστείο, ευχάριστο κ.α.)

---

15. Έχετε ακούσει κάποια άλλη νεοελληνική διάλεκτο που να θυμίζει το ικαριακό
ιδίωμα;

---

16. Πιστεύετε ότι το ικαριακό ιδίωμα είναι εξίσου αποτελεσματικό μέσο
επικοινωνίας με την κοινή νεοελληνική;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

☐ Ναι

☐ Όχι

17. Πόσο κατανοητός σας γίνεται κάποιος που μιλάει το ικαριακό ιδίωμα;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

☐ Πολύ

☐ Αρκετά

☐ Λίγο

☐ Καθόλου

18. Πώς αισθάνεστε όταν ακούτε κάποιον να χρησιμοποιεί μια νεοελληνική διάλεκτο;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ☐ Χαρά
- ☐ Υπερηφάνεια
- ☐ Οίκτο
- ☐ Ντροπή
- ☐ Άλλο: _____

19. Πως αισθάνεστε όταν ακούτε κάποιον να χρησιμοποιεί την ικαριακή διάλεκτο;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ☐ Χαρά
- ☐ Υπερηφάνεια
- ☐ Οίκτο
- ☐ Ντροπή

20. Αν βρεθείτε σε συζήτηση με διαλεκτοφώνο που χρησιμοποιεί διαλεκτικό λεξιλόγιο, πώς θα τον αντιμετωπίσετε;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ☐ Ασκώ κριτική
- ☐ Τον παροτρύνω να χρησιμοποιήσει την κοινή νεοελληνική
- ☐ Δέχομαι τον τρόπο ομιλίας του
- ☐ Τον ενθαρρύνω να συνεχίσει

21. Πιστεύετε ότι το ικαριακό ιδίωμα είναι ανώτερο σε σχέση με τις νεοελληνικές διαλέκτους της ηπειρωτικής Ελλάδας;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

☐ Ναι

☐ Όχι

22. Έχετε επισκεφτεί την Ικαρία ή έχετε παρευρεθεί σε κάποιο από τα παραδοσιακά της πανηγύρια;
Χορεύετε ή τραγουδάτε ικαριακούς ή άλλους νησιώτικους χορούς και τραγούδια;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

☐ Ναι

☐ Όχι

23. Γνωρίζετε ότι ο ικαριώτικος χορός διέθετε άλλους στίχους και βήματα κατά την διάρκεια της Τουρκοκρατίας και ότι αυτά άλλαξαν μετά την απελευθέρωση; Γνωρίζετε επίσης ότι η Ικαρία παρέμεινε αυτόνομο κράτος μέχρι την ένωση της με την υπόλοιπη Ελλάδα με δικό της εθνικό ύμνο και ταχυδρομική υπηρεσία;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

☐ Ναι

☐ Όχι

☐ Μερικά μόνο

24. Τι συναισθήματα σας δημιουργούν οι παραπάνω πληροφορίες;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ☐ Έκπληξη
- ☐ Υπερηφάνεια
- ☐ Συγκίνηση
- ☐ Αδιαφορία

25. Κατανοείτε την σημασία της λέξης "μπουζουνιέρα" στο παραδοσιακό τραγούδι
"Αμπελοκουτσούρα";

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ☐ Ναι
- ☐ Όχι

26. Κατανοείτε την σημασία της λέξης "σαρτεύω" στο παραδοσιακό τραγούδι της
Ικαρίας "Συμπεθέρα";

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- ☐ Ναι
- ☐ Όχι

Αυτό το περιεχόμενο δεν έχει δημιουργηθεί και δεν έχει εγκριθεί από την Google.

Google Φόρμες

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.